

Slachtofferschap bij kinderen van foute ouders: Multidimensionale perspectieven.

Bachelorscriptie
Daniël De Jong

Inhoud

Inleiding	3
Status quaestionis	4
Methode	7
1. Perspectief van Gerrit Bothof	9
1.1 Visie op slachtofferschap	9
1.2 Analyse	10
1.3 Conclusie	12
2. Perspectief van Werkgroep Herkenning	13
2.1 Visie op het slachtofferschap	13
2.2 Analyse	14
2.3 Conclusie	17
3. Perspectief Chris van der Heijden	18
3.1 Visie op slachtofferschap	18
3.2 Analyse	20
3.3 Conclusie	21
Conclusie	22
Bibliografie	24
Bijlage 1: Uitwerking interview Bothof	27

Inleiding

Gerrit Bothof doet in 2008 een oproep aan het synodebestuur van de Protestantse Kerk in Nederland. Zijn wens is om in dat jaar meer aandacht te schenken aan het onrecht dat de kinderen van ‘‘foute’’ ouders volgens hem is aangedaan na de Tweede Wereldoorlog. Naar aanleiding van zijn oproep organiseert de Raad van Kerken in Heerenveen op 4 mei 2008 een bijeenkomst om de oorlog te herdenken en staat speciaal stil bij hoe de oorlog invloed heeft gehad op latere generaties, bijvoorbeeld op de kinderen van ‘‘foute’’ ouders. In januari 2017 schrijft Bothof een brief naar J.G.M.M. Rosendaal. Rosendaal is historicus gespecialiseerd op het gebied van politiek culturele processen. Bothof vraagt of iemand op de afdeling van de modernste geschiedenis op de Radboud Universiteit zijn onderzoek naar geïnterneerde kinderen van ‘‘foute’’ ouders na de oorlog kan voortzetten. Zo ontstond er de mogelijkheid om naast het literatuuronderzoek in contact te komen met een contemporain van de periode en processen die onderzocht werden. In april 2017 heeft er een interview plaatsgevonden met Bothof in kader van het onderzoek. Ondanks zijn hoge leeftijd, hij is dan 88, weet hij nog veel te vertellen. Het onderstaande fragment uit een interview met Bothof geeft een van de kernpunten van het onderzoek weer:

D (Daniël de Jong): U ging in die tijd met uw vader mee voor en tijdens de oorlog, maar hoe snel bent u van het gedachtegoed afgestapt na de oorlog?

G (Gerrit Bothof): Ik moet eerlijk zeggen dat we bij de Jeugdstorm niet zoveel aan ideologie hebben gedaan.

D: Was het meer een Scouting voor u?

G: Ja, we gingen leuke dingen doen voor jongeren. Marcheren moesten we ook, bijvoorbeeld propagandamarsen met de Weerbaarheidsafdeling in Den Haag. Ik heb de binnenstad van Den Haag goed leren kennen door die marsen. Het marcheren vond ik niks. Wij werden ingeschakeld voor de propaganda van de NSB.

D: U had dus meer het idee dat u een leuke tijd had met vrienden?

G: Ja. Ideologisch hoefde ik na de oorlog niet zo een grote stap te maken.

Bothof spreekt zichzelf in dit fragment tegen. Hij zegt dat hij niet aan ideologie heeft gedaan in de oorlog, maar wel meedeed aan propaganda. In het interview wordt er impliciet een claim gedaan op slachtofferschap. Hij is hier wel enigszins voorzichtig in. Deze claim blijft lastig omdat deze groep zelf vindt dat ze in het publieke debat nog steeds voor een deel niet wordt geaccepteerd. Het ‘‘foute’’ verleden van hun ouders is een lange tijd bij de kinderen blijven knagen. Er zijn ook andere personen en instanties die zich in het debat over slachtofferschap bij kinderen van ‘‘foute’’ ouders hebben gemengd. Deze hebben ook een eigen visie op de kinderen van ‘‘foute’’ ouders en het slachtofferschap.

De aandacht voor de kinderen van foute ouders en hun slachtofferschap is geen nieuw verschijnsel. Er is in de loop der jaren al veel geschreven over dit onderwerp.

Status quaestionis

Slachtofferschap bij kinderen van “foute ouders” is een lastig concept. De term “foute ouders” is ook een geproblematiseerd begrip. Het is discutabel de term “foute” ouders niet te subjectief is. Is het bijvoorbeeld niet beter te spreken over de kinderen van NSB’ers. Echter dekt dit niet de lading van het probleem van de kinderen. Het fout zijn van de ouders is de kern van het slachtofferschap bij hun kinderen. De kinderen voelen zich slachtoffer omdat ze worden veroordeeld op basis van de keuzes van hun ouder. De term kinderen van foute ouders is daarmee de meest gangbare om te gebruiken in deze scriptie. Hiermee wordt de groep kinderen bedoeld die door het oordeel over hun ouders eveneens werden veroordeeld door de buurt waarin zij woonden, of op meta-niveau door de maatschappij.

Slachtoffers zijn volgens de Van Dale mensen die buiten hun schuld om lichamelijke, financiële of geestelijke schade lijden.¹ Daarnaast zijn er nog andere definities van slachtoffers. Er is zelfs een hele tak van wetenschap die zich met slachtofferschap bezighoudt, namelijk *victimologie*. Het gaat in deze scriptie specifiek over slachtofferschap bij kinderen. De vraag is of slachtofferschap van kinderen anders is dan het slachtofferschap bij volwassenen. Volgens psycholoog Debra Whitcomb is dit het geval, want een kind heeft een minder psychische, cognitieve en emotionele ontwikkeling. Hierdoor hebben ze minder functies om complexere zaken te kunnen begrijpen.² Daarnaast kunnen er ook andere oorzaken zijn die invloed hebben op het slachtofferschap bij kinderen. Bijvoorbeeld de omgeving waarin de kinderen opgroeien.³

De positie van kinderen van foute ouders in Nederland heeft een verandering ondergaan. In de eerste decennia na de oorlog lag de nadruk in het nationale verhaal over de oorlog namelijk vooral op onderdrukking en verzet.⁴ Individuele slachtoffers kregen na de oorlog niet of nauwelijks de aandacht. De focus lag vooral op Nederland als slachtoffer van de Duitse agressor.⁵ Hierdoor was er geen ruimte voor kinderen van foute ouders om hun verhaal over slachtofferschap in het maatschappelijke debat naar voren te brengen. In de jaren zestig kwam er een ander verhaal op over de oorlog waardoor de nadruk op slachtofferschap kwam te liggen.⁶ In eerste instantie kwam de meeste nadruk te liggen op

¹ Dikke van Dale, ‘Slachtoffer’ < http://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/slachtoffer#.WlncXN_ibIU > [geraadpleegd op 10-7-2017].

² Debra Whitcomb, *When the child is a victim* (Collingdale, 1992), 16.

³ David Finkelhor, ‘The victimization of children: A Developmental Perspective’, *the American journal of orthopsychiatry* 62:2 (1995), 177-193, alhier 177.

⁴ Hans Blom, *In de ban van goed en fout* (Amsterdam, 2007), 11.

⁵ Ismee Tames, ‘Children of Dutch Nazi collaborators’, *European Review of History: Revue européenne d'histoire* 22:2 (2015), 221-241, alhier 224.

⁶ Chris van der Heijden, *Grijs verleden, Nederland en de Tweede Wereldoorlog* (Amsterdam, 2009), 379.

het Joodse slachtofferschap.

In de jaren tachtig konden kinderen van foute ouders zich eveneens als slachtoffer positioneren. Bij deze groep is het echter wel de vraag of het slachtofferschap en het ouderschap niet door elkaar gaan lopen. Dus tot wanneer ben je als kind slachtoffer, en hoe kan dit omslaan in ouderschap. Hoe onschuldig ben je bijvoorbeeld nog wanneer je je als zeventienjarige jongen als vrijwilliger bij de Waffen SS aanmeldt.⁷ In het geval van Bothof is deze vraag ook belangrijk, hij is lid geweest van de Jeugdstorm. Is hij zich bewust van deze keuze geweest? Of deed hij het alleen maar omdat het moest van zijn ouders. Kinderen kunnen een andere visie op de werkelijkheid hebben dan volwassenen. Zijn ze zich dan wel volledig bewust van hun daden? Het is mogelijk dat dit wel het geval is.

Er hebben zich al verschillende auteurs beziggehouden met het slachtofferschap bij kinderen van foute ouders. In 1974 schreef journalist Koos Groen het volgende op: 'Hoe zou het de nakomelingen van de foute ouders zijn vergaan?'⁸ Groen spreekt over vernederingen en gruwelijke mishandelingen bij kinderen van collaborateurs. De psychische schade wordt onderstreept door psycholoog Martijn Lindt. Lindt spreekt over een irrationeel schuldgevoel, gebrek aan zelfvertrouwen in het leven en isolatie ten opzichte van andere mensen.⁹ Dat kinderen van foute ouders zulke problemen ervoeren was niet zo gek, aangezien deze groep na de oorlog in grote mate met heropvoeding werd geconfronteerd vindt Lindt.¹⁰ Door de behandeling en de psychologische schade die dit op heeft geleverd kwam het idee op van slachtofferschap bij kinderen van foute ouders.

Enkele decennia later kwam er door een initiatief van het NIOD een nieuwe impuls in het onderzoek naar de kinderen van foute ouders. Deze NIOD-groep heeft onder leiding van historicus Ismee Tames onderzoek gedaan naar de erfenissen van collaboratie. Tames concludeert dat kinderen van foute ouders sinds de jaren veertig en vijftig in een isolement leefden vanwege gevoelens van maatschappelijke uitsluiting en wraak. Ze hadden het gevoel zonder aanzien des persoons te worden aangepakt. Ook werden kinderen uit foute gezinnen vaak buitengesloten en gepest op school of in de buurt. Een andere oorzaak voor het pesten is echter dat kinderen vaak slachtoffers kiezen die anders zijn dan de meeste kinderen, simpelweg omdat dit makkelijke slachtoffers zijn. Ze werden dus niet per se altijd gepest omdat ze kinderen van foute ouders zijn.¹¹

Tames vindt echter dat de lijnen tussen slachtoffer, dader en omstander te veel vervagen door de verhalen van de kinderen van foute ouders. Daarmee vervagen ook de lijnen tussen goed en fout. Dit vervagen was mede mogelijk doordat men in de jaren zestig anders ging denken over de oorlog.

⁷ Wikipedia, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Gerard_Mooyman> [geraadpleegd op 8-3-2018].

⁸ Bram Enning, *Spreken over fout. Hoe kinderen van collaborateurs het zwijgen verbraken 1975-2000* (Amsterdam, 2014), 7.

⁹ Martin Lindt, *Als je wortels taboe zijn: verwerking van levensproblemen bij kinderen van Nederlandse nationaalsocialisten* (Utrecht, 1993), 1.

¹⁰ Ismee Tames, *Besmette jeugd. De kinderen van NSB'ers na de oorlog* (Amsterdam, 2009), 226.

¹¹ Tames, *Besmette jeugd*, 170.

De nadruk kwam te liggen op slachtofferschap.¹²

Psycholoog Bram Enning, eveneens onderdeel van de NIOD-groep, vindt dat tot de jaren negentig het discours van de kinderen beheerst werd door de acute psychologische problemen.¹³ Het ging hier om een breed scala aan problemen. Voor ondersteuning bij verwerking van deze problemen kon men terecht bij Werkgroep Herkenning. Deze Werkgroep zet zich sinds 1982 in voor de kinderen van foute ouders.

Tegenover de NIOD-groep staat een kritische groep die het niet eens is met het beeld dat geschapen wordt van de kinderen van foute ouders. Zo heeft historicus Chris van der Heijden de nodige kritiek op het werk van Tames. Hij vindt dat Tames te weinig heeft geschreven over de kinderen van foute ouders zelf. Het gaat voornamelijk over hoe andere mensen met de groep zijn omgegaan in het verleden.¹⁴ De voornaamste oorzaak hiervan is dat er te weinig bronnen bekend zijn van de groep kinderen van foute ouders. Van der Heijden vindt dat Tames daardoor een te negatief beeld over de groep kinderen schetst.

Van der Heijden concludeert dat het niet vast valt te stellen dat kinderen van foute ouders werden geaccepteerd als slachtoffer. Hij vindt zelf dat de kinderen onterecht bestraft zijn, ze hebben immers niets fout gedaan.¹⁵ In zijn boek *Grijs verleden: Nederland en de Tweede Wereldoorlog* probeert hij een nuance te creëren in het verhaal over de oorlog door te spreken over een grijs verleden, in plaats van een zwart-wit verleden. Bij een grijs verleden worden de Nederlanders niet gezien als goed of fout maar als iets tussen goed en fout in. Mensen hadden weinig keuze in hun leven en probeerden gewoonweg de oorlog te overleven vindt Van der Heijden.

Het is opvallend dat Van der Heijden zich zo verzet tegen Tames. Tames onderschrijft namelijk dat het zwart-wit beeld over de oorlog gevaarlijk kan zijn.¹⁶ Wel wijst Tames er op dat er voorzichtig omgesprongen moet worden met het grijze verleden dat Van der Heijden voorstelt. Het moet niet zo doorslaan dat bijvoorbeeld lidmaatschap van de NSB gebagatelliseerd wordt.¹⁷

Historicus Bas Kromhout behoort eveneens tot de kritiekgroep. Hij is van mening dat de kinderen door het goed-fout verhaal onterecht gekwalificeerd werden als on-Nederlands.¹⁸ Daardoor hebben ze veel trauma's opgelopen. De taak van de historici is volgens Kromhout dan ook niet alleen

¹² Ismee Tames, "Children of Dutch Nazi collaborators", *European Review of History: Revue européenne d'histoire* 22:2 (2015), 221-241, alhier 224.

¹³ Bram Enning, *Spreken over fout. Hoe kinderen van collaborateurs het zwijgen verbraken 1975-2000* (Amsterdam, 2014), 149.

¹⁴ Chris van der Heijden, 'Fout in en na de oorlog' *De groene Amsterdammer* (4 december 2013) <<https://www.groene.nl/artikel/fout-in-en-na-de-oorlog>> [geraadpleegd op 3-3-2018].

¹⁵ Van der Heijden, Chris, *Dat nooit meer: de nasleep van de Tweede Wereldoorlog in Nederland* (Amsterdam, 2011), 638.

¹⁶ Ismee Tames, "Children of Dutch Nazi collaborators", *European Review of History: Revue européenne d'histoire* 22:2 (2015), 221-241, alhier 223.

¹⁷ Ismee Tames, 'Een NSB'er was niet grijs maar fout', *De NRC* (9 december 2013) <<https://www.nrc.nl/nieuws/2010/12/09/een-nsber-was-niet-grijs-maar-fout-11978278-a1310125>> [geraadpleegd op 9-3-2018].

¹⁸ Bas Kromhout, *Fout geboren: het verhaal van kinderen van foute ouders* (Amsterdam, 2004), 144.

uitzoeken en erkennen van het leed van de kinderen van foute ouders. Historici moeten ook onderzoeken waarom Nederlanders zich zo bevooroordeeld hebben gedragen tegenover deze groep kinderen.¹⁹

Door het grijze beeld van Van der Heijden over de oorlog komt er ruimte voor slachtofferschap bij kinderen van foute ouders. Cultuurhistoricus Martijn Eickhoff, historicus Barbara Henkes en cultuurhistoricus Frank van Vree vinden dat door een grijs beeld van de geschiedenis eigenlijk iedereen slachtoffer is geworden. Dit sluit naadloos aan op de hedendaagse slachtoffercultus.²⁰ Het slachtofferschap fungeert hierbij als middel tot emancipatie en erkenning voor groepen met een problematisch oorlogsverleden. Deze emancipatie en erkenning moet leiden tot een eventuele opname in het nationale geschiedenisverhaal.²¹

Eickhoff, Henkes en Van Vree pleiten voor een einde aan de discussie rond goed en fout. Ze geven wel aan dat er ruimte moet blijven voor discussie over dit beeld. Dit is mogelijk door steeds de interpretaties te benoemen die het zwaarst wegen in de discussie. Zowel de historische actoren als de historici moeten deze afweging steeds maken.²² De historische actoren zijn in dit geval de kinderen van foute ouders. De kinderen moet goed kijken hoe ze zich positioneren in het debat over slachtofferschap, en zich tegelijkertijd ook realiseren dat dit slachtofferschap veranderlijk is. De historici hebben vooral de taak om zo objectief mogelijk het historische verhaal vorm te geven. Alleen zo is het mogelijk om aan een zwart-wit beeld en een grijs verleden te ontsnappen. De belangrijkste reden voor onderzoek is volgens Eickhoff, Henkens en Van Vree dus om een multidimensionaal beeld te laten ontstaan. Als we dit op geschiedenis van kinderen van foute ouders toepassen dan kan er een verleden met verschillende perspectieven ontstaan.

De perspectieven op het slachtofferschap bij kinderen van foute ouders zijn dus zeer complex en divers. Om het wetenschappelijke debat vooruit te helpen worden er in navolging van de oproep van Eickhoff, Henkes en Van Vree meerdere perspectieven bekeken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende onderzoeksvraag: Hoe hebben betrokken individuen en groepen getracht om slachtofferschap bij kinderen van foute ouders in het debat te positioneren? Deze vraag wordt beantwoord aan de hand van de volgende methodes.

¹⁹ Bas Kromhout, 'NIOD: kinderen 'foute' ouders vielen tussen wal en schip' <<https://www.historischnieuwsblad.nl/nl/nieuws/12644/niod-kinderen-foute-ouders-vielen-tussen-wal-en-schip.html>> [geraadpleegd op 9-3-2018].

²⁰ Martijn Eickhoff, Barbara Henkes, Frank van Vree, 'De verleiding van een grijze geschiedschrijving. Morele waarden in historische voorstellingen', *Tijdschrift voor de geschiedenis* 123:3 (2010) 322-339, 334.

²¹ Eickhoff, Henkes, en van Vree, 'De verleiding', 334.

²² *Ibidem*, 338.

Methode

Om een antwoord op de hoofdvraag te kunnen formuleren worden er drie actoren geanalyseerd die allemaal een eigen visie op het slachtofferschap bij kinderen van foute ouders hebben en deze ook anders inzetten.

Ten eerste wordt er naar het perspectief van een ervaringsdeskundige gekeken namelijk Gerrit Bothof. Hij is exemplarisch voor de kinderen van foute ouders die zich jarenlang op een geëngageerde manier inzetten voor slachtofferschap bij deze groep. Daardoor heeft hij zelf een impliciete en expliciete visie op het slachtofferschap. Om zijn visie te analyseren is er gekozen voor een interview met hem. Het doen van onderzoek op basis van oral history is complex vanwege de mate van onbetrouwbaarheid die dit met zich meebrengt. Mensen kunnen zich gebeurtenissen niet herinneren of gaan gebeurtenissen zo verbuigen dat ze er zelf gunstiger uitkomen. Het voordeel is echter dat door een interview één perspectief duidelijk wordt belicht. Bij het interview met Bothof is gepoogd hem zoveel mogelijk zelf aan het woord te laten. Zo wordt zijn perspectief het minst beïnvloed.

Ten tweede wordt er gekeken naar het perspectief van een belangengroep voor kinderen van foute ouders, namelijk de Werkgroep herkenning. Deze groep is exemplarisch als belangengroep die zich al sinds 1982 inzet voor kinderen van foute ouders. Zij hebben zo ook een eigen perspectief in het debat over slachtofferschap. Ook hebben ze op verschillende manier getracht deze positie uit te dragen. Deze visie zal worden onderzocht aan de hand van een analyse van de website van de Werkgroep Herkenning. Daarnaast zal er nog gekeken worden hoe de Werkgroep Herkenning zich in de media probeert te presenteren.

Ten derde wordt er gekeken naar het perspectief van een historicus. Het gaat om het perspectief van Chris van der Heijden. Hij zet zich eveneens in voor de kinderen van foute ouders. Hij heeft dit gedaan door zich te mengen in het wetenschappelijke debat over de kinderen van foute ouders. Het perspectief van Van der Heijden wordt onderzocht aan de hand van een literatuurstudie. Hierbij worden een paar van zijn boeken bekeken. Het voordeel hiervan is dat dit veel betrouwbare informatie oplevert. Daarnaast is er gebruik gemaakt van een documentenanalyse. Onder andere publicaties in kranten zijn hierbij geanalyseerd. Het voordeel van een documentenanalyse is dat ze duidelijk veranderingen door de jaren heen kunnen vastleggen. Een nadeel is echter dat je niet weet wat er voorafgaand aan het opzetten van het document voor een discussie plaatsvond. Bij elk van de drie perspectieven zal steeds eerst gekeken worden naar de visie van het besproken perspectief. Hoe wordt slachtofferschap gezien bij het perspectief? Hoe wordt er naar Joodse slachtoffers gekeken? Hoe wordt er naar ouderschap gekeken? Vervolgens is er een analyse hoe ze het eigen slachtofferschap inzetten. Afsluitend wordt er gekeken naar de bredere betekenis van de eigen visie en hoe ze het slachtofferschap inzetten.

1. Perspectief van Gerrit Bothof

1.1 Visie op slachtofferschap

Gerrit Bothof is al sinds de oprichting van de Werkgroep Herkenning betrokken bij deze belangenorganisatie. Hij zegt hier zelf over dat hij alleen betrokken wilde zijn als er geen neofascisten betrokken waren.²³ Hij geeft hiermee al impliciet zijn visie weer over slachtofferschap. Namelijk kinderen die fascistisch zijn kunnen geen slachtoffer zijn. Verder geeft hij op verschillende punten expliciet of impliciet weer wat zijn visie is op slachtofferschap.

Hij benoemt als voornaamste oorzaak waardoor kinderen van foute ouders niet als slachtoffer werden gezien, het feit dat volgens hem wetenschappers en journalisten na de oorlog niet objectief zijn geweest over de oorlog. Hij vindt dat er hierdoor een te negatief beeld is ontstaan tegenover NSB'ers in het algemeen.²⁴ Hiermee lijkt hij ook op de kinderen te doelen. Het slachtofferschap is dus voornamelijk hierdoor veroorzaakt volgens Bothof.²⁵

Het slachtofferschap uitte zich op verschillende manieren vindt Bothof. Enkele voorbeelden hiervan zijn: isolatie van de maatschappij, opsluiting en negatieve reacties vanuit de bevolking. Een ander meer impliciet gevolg was dat Bothof vaak het gevoel had dat hij op zijn hoede moest zijn, omdat hij niet wilde dat mensen zijn achtergrond ontdekten.²⁶

Tegelijkertijd valt op dat hij ook een visie op ouderschap formuleert. Volgens Bothof ben je pas een vader wanneer je daadwerkelijk misdaden gepleegd hebt.²⁷ Opvallend is dat hij hierbij verwijst naar zijn neef die in dienst van het Nederlandse Vrijwilligerslegioen is omgekomen in de strijd op het oostfront. Hij noemt zijn neef echter geen vader in het interview. Terwijl zijn neef dit in zijn logica wel kan zijn. Toch zet hij zichzelf tijdens het gesprek weg als slachtoffer, want hij heeft immers geen misdaden gepleegd.

Bothof heeft ook een opvallende visie op Joodse slachtoffers. Volgens hem wisten de Nederlanders niet wat er met de Joodse medemens gebeurde tijdens de oorlog. 'Ze hebben dat gewoon in het geniep gedaan.'²⁸ De Duitsers wisten het ook niet volgens hem: 'Hitler had dan wel de macht gekregen, en hier ook deels goede dingen mee gedaan. Wat betreft de Jodenvervolging was hij volledig de mist ingegaan.'²⁹ Hiermee gaat Bothof voorbij aan het feit dat de razzia's door de Nederlandse bevolking werden gezien. Tijdens de Februaristaking kwamen ze zelfs in opstand tegen de razzia's.

²³ Zie bijlage, pagina 35.

²⁴ Zie bijlage, pagina 34.

²⁵ Zie bijlage, pagina 35.

²⁶ Zie bijlage, pagina 35.

²⁷ Zie bijlage, pagina 36.

²⁸ Zie bijlage, pagina 36.

²⁹ Zie bijlage, pagina 36.

In een recensie van Bothof op een boek van Dick Kamperman blijkt zijn opvallende visie op het Joodse slachtofferschap wederom. Kamperman is zelf ook omstreden.³⁰ Bothof gaat tijdens de recensie in op ‘‘elf waarheden’’ die Kamperman in zijn boek beschrijft. Een daarvan is: ‘Genocide (rassenmoord dus – GJB) was in de periode 1940-1945 geen verklaard doel van de bezetter. Na de Tweede Wereldoorlog werd pas openbaar bekend dat zich buiten de Nederlandse grenzen genocide voltrokken had (afleidbaar uit: Presser, De Jong, Belinfante, Romijn).’³¹ Daarbij staat ook een opmerking van Bothof: ‘Ook buiten de Duitse grenzen.’ Dit is een opvallende reflectie. Bothof wil zich immers verzetten tegen de stereotypering van kinderen van foute ouders. Hij doet dit in dit geval door aan te geven dat de genocide geen verklaard doel was en dat het niet binnen de Nederlandse grenzen plaatsvond. Het was voor de bevolking duidelijk dat er een systematische discriminatie tegen de Joden plaatsvond. Om stereotypering van kinderen van foute ouders tegen te gaan door aan te geven dat Nederlanders niks van de Jodenvervolgung afwisten is een opvallende conclusie.

1.2 Analyse

Bothof heeft dus een duidelijke visie op slachtoffer- en daderschap. Hij zet het slachtofferschap op verschillende manieren in tijdens het interview. Ten eerste beweert hij dat de Nederlandse overheid had bijgedragen aan de anti-NSB stemming na de oorlog. De overheid was beïnvloed door Engelandvaarders die verhalen over de bezetters kwamen vertellen in het vrije Londen. Bothof formuleert dit als volgt: ‘In Engeland kwamen er Engelandvaarders, die wisten ook wel wat ze moesten vertellen. Ze gingen niet de goede dingen over de Duitsers vertellen. Deze verhalen zijn ook bij het vlootpersoneel en personeel van Nederlandse bedrijven in Londen terecht gekomen. Dit zijn ook mensen die later leidinggevende functies hadden bij het militaire gezag. Die waren niet erg vriendelijk.’³² De negatieve houding tegenover de kinderen van foute ouders was dus te wijten aan negatieve verhalen over Duitsers volgens deze argumentatie. Dit is extra opvallend aangezien Bothof later beweert dat de Duitsers niks te zoeken hadden in Nederland.³³ Vervolgens lijkt het alsof hij het bijzonder vindt dat er alleen negatieve verhalen over de Duitsers worden verteld. De negatieve houding jegens de kinderen van foute ouders wordt ook nog eens buiten de ouders gelegd in deze constructie. Dit past ook bij een slachtofferrol, de schuld ligt niet bij de groep zelf, maar door toedoen van anderen is er leed.

Een van de laatste opvallende uitspraken tijdens het interview zijn uitspraken over de

³⁰Robin te Slaa, ‘NSB- geschiedvervalsing’ *De NRC* (8 mei 2015) <<https://www.nrc.nl/nieuws/2015/05/08/nsb-geschiedvervalsing-1493345-a739441>> [geraadpleegd op 27-12-2017].

³¹ Gerrit Bothof, ‘Dick Kampman – Kritische beschouwingen over collaboratie’ <<https://www.WerkgroepHerkenning.nl/dick-kampman-kritische-beschouwingen-over-collaboratie-recensie-door-gerrit-j-bothof/>> [geraadpleegd op 28-12-2017].

³² Zie bijlage, pagina 31.

³³ Zie bijlage, pagina 31.

Jeugdstorm waar Bothof lid van was. ‘Ik moet eerlijk zeggen dat we bij de Jeugdstorm niet veel aan ideologie deden. We deden leuke dingen voor jongeren. Propagandamarsen met de WA in Den Haag. Wij werden ingeschakeld voor de propaganda van de NSB.’³⁴ Hier spreekt Bothof zichzelf tegen. De Jeugdstorm deed wel degelijk aan ideologie. Ze werden ingezet door de NSB voor het uitdragen van de ideologie, dus kun je niet zeggen dat ze er niet aan mee hebben gewerkt. Het gaat hier om een ontkenning van het meedoen aan ideologische praktijken van fascisten. Het is immers lastig te spreken over slachtofferschap als je actief bezig geweest bent met fascistische politiek tijdens de oorlog. Dit vermoeden wordt bevestigd door dat Bothof hierna over de Jodenvervolging begint: ‘Er wordt wel gedacht dat iedere Duitser dat wist, maar dat was niet zo. In Nederland wist men dat ook niet, dat werd in het geniep gedaan.’³⁵ Door deze uitspraken neemt hij niet duidelijk afstand van de Holocaust. Door zijn uitspraken gedurende het interview blijft het slachtofferschap bij Bothof onduidelijk. Hij spreekt wel vaag over een negatieve houding na de oorlog, maar benoemt alleen kleine pesterijen, en een angst om negatief beoordeeld te worden. Hij is niet expliciet over dit slachtofferschap. Elementen zoals de Jeugdstorm en de Duitse bezetters, waarvan men zou verwachten dat hier afstand genomen wordt als er aanspraak gemaakt wordt op slachtofferschap, worden verdedigd.

Een deel van het interview gaat over het gedenkteken dat hij opgericht heeft voor Nederlanders die voor de Duitsers tegen de Russen vochten. ‘Dat gedenkteken is niet voor Waffen SS’ers, het is voor alle Nederlanders die op de een of andere manier in het Duitse leger terecht zijn gekomen.’ Dit monument heeft veel stof doen opwaaien in de media en in verschillende debatten. De voornaamste kritiek betrof de tekst die op het monument staat. Deze is als volgt: ‘Ter nagedachtenis aan de gesneuvelden, vermisten en in gevangenschap omgekomen Nederlandse frontsoldaten, verpleegsters en helpers die tijdens de Tweede Wereldoorlog in Oost-Europa 1941-1945 trouw hun plicht vervulden.’³⁶ Volgens Bothof was het monument voor Nederlanders die ‘op de een of andere manier in het Duitse leger terecht zijn gekomen’. De tekst op het monument laat dit echter niet vermoeden en laat meer een element van keuze zien dan toevallig op het verkeerde moment op de verkeerde plaats zijn. In een artikel in de Volkskrant geeft Bothof ook toe dat het om een bewuste keuze kon gaan: ‘Je hoeft het niet met hen eens te zijn om ze te gedenken.’³⁷

Bothof doet in hetzelfde deel de uitspraak: ‘Maar dan wel speciaal voor mensen die in Waffen SS-divisies zaten en gesneuveld zijn, of in krijgsgevangenschap zaten. Want er zijn meer mensen zegt men, ik kan het niet bewijzen hoor, in krijgsgevangenschap van de Russen omgekomen dan op de fronten.’³⁸ Hiermee maakt hij een beschuldigende opmerking tegen de Russen tijdens de oorlog. Zij

³⁴ Zie bijlage, pagina 36.

³⁵ Zie bijlage, pagina 36.

³⁶ Bram Enning, *Spreken over fout. Hoe kinderen van collaborateurs het zwijgen verbraken 1975-2000* (Amsterdam, 2014), 189.

³⁷ Volkskrant, ‘Recht op rouw’, *De Volkskrant* (27 juli 2006) <<https://www.volkskrant.nl/archief/recht-op-rouw~a779162/>> [geraadpleegd op 11-8-2017].

³⁸ Zie bijlage, pagina 40.

zijn blijkbaar slecht omgesprongen met gevangengenomen troepen. De Nederlanders die daar gevangengenomen zijn, waren dus blijkbaar slachtoffers. Hiermee wordt er dus het beeld geschapen dat het om slachtoffers van de Russen gaat. Daardoor worden er meer tegenstrijdigheden gecreëerd. Aan de ene kant wordt de groep Nederlanders in Duitse krijgsmacht neergezet als slachtoffers die ten prooi vallen aan toevalligheden en de ‘gevaarlijke Russen’. Aan de andere kant zijn ze mensen die trouw hun plicht vervulden en met eer ten strijde trokken. Doordat de Nederlanders in Duitse krijgsmacht trouw hun plicht vervulden wordt duidelijk dat het hier minder om toevalligheden gaat dan Bothof wil doen laten geloven. Ze lijken dan eerder een bewuste keuze te hebben gemaakt. Bothof is wel een onderdeel van dit geheel in zijn verhaal. Als kind uit een NSB-gezin zet hij zich jaren later nog in voor deze groep. Hij zet zich ook al jaren in voor de Werkgroep Herkenning. In hoeverre hij in deze constructie slachtoffer is blijft onduidelijk. Een mogelijke verklaring voor zijn uitspraken is het volgende proces dat Tames heeft beschreven.³⁹

Door de manier waarop er thuis over de familiegeschiedenis werd verteld, namen kinderen het gevoel van miskennen en onterechte maatschappelijke veroordeling over. Door de emotionele familiegeschiedenis interpreteren ze de geschiedenis anders dan de geschiedenis die ze op school leren. Ze staan welwillend tegenover het familieverhaal dat ze te horen kregen en vullen zelf lege gaten in die het verhaal bevat. Dit zorgt ervoor dat fragmentarische en eventueel tegenstrijdige verhalen die voor de toehoorder alsnog als logisch worden geaccepteerd. Concreet betekent dit dat kinderen begrip krijgen voor keuzes die hun ouders hebben gemaakt. Waarom zijn ze lid geworden van de NSB? Redenering bij de kinderen zelf is dan dat de ouders ten tijde van de financiële crisis voor de oorlog idealistische gedachten hadden om dit op te lossen. Wanneer er objectiever naar deze redenering wordt gekeken is dit helemaal niet logisch. Immers het merendeel van de Nederlanders koos niet voor de NSB, en zij die dit wel deden bleven niet lang lid.⁴⁰

1.3 Conclusie

Aan de hand van een analyse van het interview valt te concluderen dat Bothof zich op een subjectieve manier in het debat over slachtofferschap heeft gemengd. Hij is hiermee exemplarisch voor een gedeelte van de groep kinderen die subjectief en geëngageerd betrokken is bij de discussie over slachtofferschap bij kinderen van foute ouders. Zijn visie op andere slachtoffers bevestigt dit beeld. Waar andere kinderen van foute ouders zich, door de keuze van hun ouders voor een systeem waarin miljoenen onschuldige slachtoffers zijn gevallen, meer op de vlakte houden over het eigen

³⁹ ³⁹ Ismee Tames, *Besmette jeugd. De kinderen van NSB'ers na de oorlog* (Amsterdam, 2009), 183

⁴⁰ Tames, *Besmette jeugd*, 183.
183

slachtofferschap, doet Bothof dit duidelijk niet.⁴¹ Ook neemt hij niet expliciet afstand van mogelijke daders. Dit laat zien dat hij door zijn emotionele houding in het debat tussen de daders en de slachtoffers inzit. Bothof bevestigt deze emotionele benadering zelf ook.⁴² Bothof vindt niet dat hij zich door zijn achtergrond moet inhouden over slachtofferschap bij kinderen van foute ouders. Hij is niet de enige die zo in het debat staat. Er zijn ook voorbeelden van ander nageslacht van foute ouders die op eenzelfde manier in de discussie staan, zoals Dick Kamperman.

Een volgende perspectief op slachtofferschap dat onderzocht gaat worden is dat van de Werkgroep Herkenning.

2. Perspectief van de Werkgroep Herkenning.

2.1 Visie op het slachtofferschap

De Werkgroep Herkenning zet zich sinds 1982 in als belangenvereniging voor kinderen van foute ouders. Ze hebben zo ook een eigen visie op het slachtofferschap en wie hier aanspraak op kunnen maken. Dit wordt duidelijk aan de hand van een analyse van de website en hoe de Werkgroep zich presenteert. Op de website staat duidelijk beschreven wie er volgens de Werkgroep Herkenning bij de slachtoffers horen. Het gaat namelijk om de kinderen van NSB'ers, kinderen van Duitse soldaten en kinderen van collaborateurs in het algemeen.⁴³ Ook is er een afbakening gemaakt in de leeftijdscategorieën, te weten: Vooroorlogse generatie, oorlogsgeneratie, geboren in de jaren vijftig, derde generatie en latere generaties.⁴⁴ In het compendium van de Werkgroep Herkenning wordt dit nog concreter, ze staan namelijk klaar voor kinderen die na 1928 geboren zijn. Mensen die voor 1928 zijn geboren moeten aantonen dat ze niet actief aan enige vorm van collaboratie hebben gedaan. Wanneer ze dit wel hebben gedaan dan moeten zij kunnen bewijzen dat dit gedwongen is geweest.⁴⁵

Ook is er duidelijk gemaakt wat het slachtofferschap inhoudt voor deze groep. De kinderen hebben door een maatschappelijk opgelegd negatief oordeel veel problemen ervaren.⁴⁶ Op de website worden er veel problemen genoemd. De voornaamste problemen zijn: de kinderen voelen zich nergens op hun gemak, schamen zich voor hun ouders en kunnen moeilijk over hun gedachten en emoties

⁴¹ Chris van der Heijden, *Kinderen van foute ouders: hun verhaal* (Amsterdam, 2014) E-book, hoofdstuk 5.2, p10.

⁴² Zie bijlage, pagina 37.

⁴³ Werkgroep Herkenning, <<https://www.werkgroepherkenning.nl/voor-wie/kinderen-van-foute-ouders/>> [geraadpleegd op 24-2-2018].

⁴⁴ Werkgroep herkenning, <<https://www.werkgroepherkenning.nl/voor-wie/kinderen-van-foute-ouders/>> [geraadpleegd op 24-2-2018].

⁴⁵ Werkgroep Herkenning, *Comendium* (Tricht, 2007), 31.

⁴⁶ Werkgroep Herkenning, <<https://www.werkgroepherkenning.nl/voor-wie/kinderen-van-foute-ouders/>> [geraadpleegd op 25-2-2018].

praten.⁴⁷

De Werkgroep Herkenning heeft op de website ook een duidelijke visie op ouderschap geformuleerd. Ze distantiëren zich namelijk expliciet van iedere vorm van sympathie voor (neo-) fascisme en (neo-) nazisme.⁴⁸

Ook heeft de Werkgroep Herkenning over Joodse slachtoffers geschreven. Ze wijzen er in hun compendium op dat er zowel overeenkomsten als verschillen te noemen zijn in het slachtofferschap van Joodse kinderen en kinderen van foute ouders. Ten eerste wijzen ze er op dat Joodse kinderen en hun ouders geen keuze hadden. Ze kwamen ongeacht hun keuzes in een kamp terecht. Terwijl sommige kinderen van foute ouders, juist dankzij de keuze van hun ouders, in kamp terecht kwamen na de oorlog. De kinderen van foute ouders verloren hun ouders ‘aan het leven’.⁴⁹ Bijvoorbeeld door een breuk in de familie door het pijnlijke verleden. Ook de kampervaringen van kinderen van foute ouders staan niet in verhouding met wat Joodse kinderen hebben ondervonden in Duitse concentratiekampen vindt de Werkgroep Herkenning.⁵⁰ Toch moeten ook de problemen van kinderen van foute ouders serieus worden genomen volgens de Werkgroep Herkenning.

Dan wijzen ze op een overeenkomst. Ze wijzen er namelijk op dat kinderen uit Joodse families na de oorlog te maken kregen met antisemitische uitspraken en acties. Ze werden volgens de Werkgroep Herkenning veroordeeld op iets waar ze niet aan konden ontkomen, namelijk hun eigen achtergrond. Dit is ook het geval bij kinderen van foute ouders die op het verleden van hun ouders werden aangekeken. Iets waar ze zelf niks aan konden veranderen. Als laatste punt wijst de Werkgroep Herkenning er nog op dat veel kinderen van foute ouders veel schuldgevoelens hebben voor de keuze van hun ouders. Vooral ten opzichte van de Joodse gemeenschap.

2.2 Analyse

De Werkgroep Herkenning heeft zich in eerste instantie ingezet voor de erkenning van de kinderen van foute ouders en hun problematiek. Deze strijd voor erkenning was nodig volgens de Werkgroep Herkenning omdat de kinderen in de samenleving miskend werden.

De miskening was op verschillende vlakken volgens de Werkgroep Herkenning. Ten eerste was deze heel concreet, want kinderen voelden zich door het ‘goed en fout’ oordeel over hun ouders ook niet geaccepteerd door de maatschappij. Een andere oorzaak waardoor de kinderen zich miskend voelden was omdat ze vonden dat ze geen financiële erkenning kregen.

⁴⁷ Werkgroep Herkenning, <<https://www.werkgroepherkenning.nl/voor-wie/kinderen-van-foute-ouders/>> [geraadpleegd op 25-2-2018].

⁴⁸ Werkgroep Herkenning, <<https://www.werkgroepherkenning.nl/doelstelling/>> [geraadpleegd op 25-2-2018].

⁴⁹ Werkgroep Herkenning, *Compendium* (Tricht, 2007), 80.

⁵⁰ Werkgroep Herkenning, *Compendium*, 80.

Mario Montessori, mede- oprichter van de Werkgroep Herkenning, zag dat kinderen geweigerd werden door het Informatie en Coördinatieorgaan Dienstverlening Oorlogsgetroffenen(ICODO). Deze organisatie, opgericht door de overheid, heeft zich sinds 1980 ingezet voor immateriële psychosociale hulp voor oorlogsgetroffenen.⁵¹ Het belangrijkste argument voor het weigeren van kinderen van foute ouders was de angst om oorlogsslachtoffers tegen het hoofd te stoten. Het ICODO weigert ook om de Werkgroep Herkenning te erkennen en toe te laten tot deze groep oorlogsslachtoffers die ze ondersteunen. Pas in 1996 kwam er een officiële erkenning in de vorm van een subsidie. Twee jaar eerder had de Werkgroep Herkenning van de overheid al wel een subsidie gekregen.

Daarnaast was er ook een algemene kritiek op slachtofferschap waardoor de Werkgroep Herkenning zich miskend voelde. Op het slachtofferschap dat tot emancipatie moest leiden was er ook de nodige kritiek. ‘Slachtofferitis’ werd in Nederland voor het eerst gesignaleerd door psycholoog-filosoof Jaap van Heerden en jurist-journalist Arend Jan Heerma van Voss. Heerma van Voss vond in 1985 dat het maatschappelijke geklaag over slachtofferschap was doorgeslagen. Slachtofferschap moest niet worden beloond in tegenstelling tot heldendaden en moed, maar deze mensen moesten juist hulp krijgen. NRC journalist en essayist Rudy Kousbroek vond ook dat het geen windeieren legde om slachtoffer te zijn, financieel en maatschappelijk gezien. De slachtoffercultus die hierdoor ontstond was wel degelijk fout omdat deze bol stond van leugens, onwaarheden en aanstelleritis. Zo werden mensen die nergens last van hadden ook iets aangepraat.⁵²

Er is op verschillende manieren gepoogd om tot erkenning van de kinderen en hun problematiek te komen. Deze zijn bijvoorbeeld te vinden bij de doelstellingen van de Werkgroep Herkenning: het geven van bekendheid aan de problematiek die hier mogelijk het gevolg van is, het bevorderen van de emancipatie van nakomelingen van foute ouders en het bevorderen van onderzoek naar de geschiedenis van deze groep.⁵³ De Werkgroep Herkenning vindt het heel belangrijk dat in deze werkzaamheden naar de buitenwereld toeschijnt dat ze geen geradicaliseerde groep zijn.⁵⁴

Op de website van de Werkgroep Herkenning wordt er op verschillende punten gepoogd om de kinderen van foute ouders als slachtoffer neer te zetten. Een van deze aspecten is de digitale boekenkast van de Werkgroep Herkenning.⁵⁵ Hier plaatsen ze relevante literatuur over kinderen van foute ouders. Naast het plaatsen van deze boeken in de digitale boekenkast recenseren ze sommige literatuur of plaatsen recensies van recensenten. Er worden verschillende boeken besproken van biografieën tot wetenschappelijke publicaties over kinderen van foute ouders. Ook worden er boeken

⁵¹ Bram Enning, *Spreken over fout. Hoe kinderen van collaborateurs het zwijgen verbraken 1975-2000* (Amsterdam, 2014), 58.

⁵² Chris Van der Heijden, *Dat nooit meer: de nasleep van de Tweede Wereldoorlog in Nederland* (Amsterdam, 2011), 624-625.

⁵³ Werkgroep Herkenning, <<https://www.werkgroepherkenning.nl/doelstelling/>> [geraadpleegd op 25-2-2018].

⁵⁴ Werkgroep Herkenning, *Beleidsplan 2011-2013* (Tricht, 2010), 1.

⁵⁵ Werkgroep Herkenning, <<https://www.werkgroepherkenning.nl/kenniscentrum/boekenkast/>> [geraadpleegd op 25-2-2018].

besproken die omstreken zijn zoals het boek *Oorlogsouders: een familiechroniek over goed en fout in twee adellijke families* van Isabel Boetzelaer. De voornaamste kritiek was dat Boetzelaer de familiegeschiedenis probeerde te vergoelijken.⁵⁶

Een boekbespreking die de aandacht trekt is het boek *Süskind* van Alex van Gaalen.⁵⁷ Het boek valt op omdat het gaat over het waargebeurde verhaal van de Joodse Walter Süskind, de rest gaat voornamelijk over collaborateurs en hun nageslacht. Een mogelijke reden waarom dit boek toch op de website wordt gezet is omdat er in de recensie wordt besproken dat Süskind onterecht als een collaborateur werd gezien na de oorlog. Hetzelfde mechanisme is van toepassing op de kinderen van foute ouders, die worden ook ten onrechte negatief aangekeken door de maatschappij na de oorlog volgens de Werkgroep Herkenning.

Een andere manier waarop de belangenorganisatie het slachtofferschap benadert, is door de publicatie van een compendium op de website. Hier wordt ook op verschillende manieren gepoogd om erkenning te krijgen voor slachtofferschap van kinderen van foute ouders.⁵⁸ Er wordt in dit compendium gesproken over zaken als geschiedenis, doelstellingen, diverse problemen bij kinderen en hulpverlening. Een aspect dat naar voren komt in het compendium is dat kinderen van foute ouders naast erkenning uit de professionele hulpverlening ook maatschappelijke erkenning proberen te krijgen. Deze moet gerealiseerd worden door een mentaliteitsomslag bij alle Nederlanders waardoor ze genuanceerder denken over goed en fout. Hierdoor kunnen kinderen zich ook losmaken van het slachtofferschap.⁵⁹ Deze omslag wordt gepromoot door de aandacht in de media op te zoeken. Daarnaast door hierbij wetenschappelijke publicaties over kinderen van foute ouders aan te halen in het compendium.⁶⁰

Deze maatschappelijke erkenning is anno 2007 al deels gerealiseerd volgens de Werkgroep Herkenning. Dit blijkt uit het feit dat de Werkgroep Herkenning sinds 1995 welkom is bij de Nationale Dodenherdenking.⁶¹ De belangorganisatie vindt dat de media al ruimschoots aandacht aan het probleem van kinderen van foute ouders besteed. Bovendien zien ze de subsidie van de overheid als een duidelijke vorm van erkenning voor de kinderen.⁶²

Vanuit de positie van erkenning kan de Werkgroep Herkenning zich als organisatie strijdbaar opstellen in het maatschappelijke debat. Niet alleen voor de kinderen van foute ouders, maar ook voor kinderen die op een andere manier onterecht verkeerd worden behandeld. Dit bleek toen de Werkgroep Herkenning samen met Historicus Chris van der Heijden begin februari 2018 een oproep deed in het

⁵⁶ Bas Blokker, 'Lezing in Westerbork na fouten in oorlogsboek geannuleerd', *De NRC* (5 september 2017) <<https://www.nrc.nl/nieuws/2017/09/05/lezing-in-westerbork-na-fouten-in-oorlogsboek-geannuleerd-12847179-a1572319>> [geraadpleegd op 25-2-2018].

⁵⁷ Herman Hiemstra, <<https://www.werkgroepherkenning.nl/alex-van-galen-suskind/>>, bezocht op 25-2-2018

⁵⁸ <https://www.werkgroepherkenning.nl/compendium/> [geraadpleegd op 25-2-2018].

⁵⁹ Werkgroep Herkenning, *Compendium* (Tricht, 2007), 36.

⁶⁰ Werkgroep Herkenning, *Compendium*, 117.

⁶¹ *Ibidem*, 34.

⁶² *Ibidem*, 117.

Algemeen Dagblad om kinderen van Nederlandse jihadisten te helpen.⁶³

De oproep bevat alles wat de Werkgroep Herkenning zegt uit te willen dragen. Ze laten zien dat kinderen van foute ouders en kinderen van jihadisten onterecht miskend worden. ‘Die kinderen zijn slachtoffer van de keuzes van hun ouders, net zoals wij dat waren. Laten we als samenleving niet nog een keer dezelfde fouten maken.’⁶⁴ In het artikel zit daarnaast ook een oproep tot het herkennen de problematiek van de kinderen van foute ouders en de kinderen van jihadisten: ‘Ik begeleid nog steeds mensen die last hebben van een trauma omdat ze als ‘fout’ werden gezien. Natuurlijk moeten we ook onze eigen veiligheid in de gaten houden, maar deze kinderen aan hun lot overlaten is verschrikkelijk.’⁶⁵ Bovendien zegt de Werkgroep Herkenning zelf dat ze door de media op te zoeken aandacht en erkenning voor het slachtofferschap van kinderen van foute ouders proberen te verkrijgen.⁶⁶

2.3 Conclusie

Aan de hand van de analyse valt te concluderen dat de Werkgroep Herkenning een georganiseerde samenwerking is die subjectieve en emotionele argumenten van de kinderen van foute ouders zo goed mogelijk probeert te objectiveren. Hiermee wordt bedoeld dat de Werkgroep Herkenning de belangen van kinderen van foute ouders op een zo objectief mogelijke manier probeert te behartigen. Het slachtofferschap wordt uitgelegd met onderbouwde argumenten en wetenschappelijke publicaties. Hier worden tegenstrijdigheden zoveel mogelijk gemeden. Bovendien nemen ze ook expliciet afstand van de door de Werkgroep Herkenning geformuleerde daders. De belangenorganisatie benoemt ook duidelijk de verschillen met Joodse slachtoffers. Veel kinderen van foute ouders zien deze verschillen ook en houden zich daarom op de vlakte over de eigen emoties. Toch zijn er doelstellingen geformuleerd om de problematiek bij kinderen van foute ouders zo breed mogelijk onder de aandacht te brengen. In dit proces zijn er duidelijk drie stappen zichtbaar. Ten eerste moet duidelijk worden dat de kinderen maatschappelijk gezien onterecht miskend zijn. Ten tweede wordt er daarom gezocht naar maatschappelijke, politieke en financiële erkenning. Ten derde proberen ze vanuit de erkende positie een strijdbare positie aan te nemen in de maatschappij. Deze strijdbare positie wordt bijvoorbeeld

⁶³ Carla van der Wal en Cyril Rosman, ‘NSB-kinderen: Maak niet dezelfde fouten met kalifaatkinderen’, *Algemeen Dagblad* (3 februari 2018) <<https://www.ad.nl/binnenland/nsb-kinderen-maak-niet-dezelfde-fouten-met-kalifaatkinderen~aef18988/>> [geraadpleegd op 26-2-2018].

⁶⁴ Carla van der Wal en Cyril Rosman, ‘NSB-kinderen: Maak niet dezelfde fouten met kalifaatkinderen’, *Algemeen Dagblad* (3 februari 2018) <<https://www.ad.nl/binnenland/nsb-kinderen-maak-niet-dezelfde-fouten-met-kalifaatkinderen~aef18988/>> [geraadpleegd op 26-2-2018].

⁶⁵ Carla van der Wal en Cyril Rosman, ‘NSB-kinderen: Maak niet dezelfde fouten met kalifaatkinderen’, *Algemeen Dagblad* (3 februari 2018) <<https://www.ad.nl/binnenland/nsb-kinderen-maak-niet-dezelfde-fouten-met-kalifaatkinderen~aef18988/>> [geraadpleegd op 26-2-2018].

⁶⁶ Werkgroep Herkenning, *Compendium* (Tricht, 2007), 111.

zichtbaar wanneer ze zich in de media voor kinderen van jihadisten inzetten.

Het volgende perspectief die geanalyseerd wordt is dat van Chris van der Heijden.

3. Perspectief van Chris van der Heijden

3.1 Visie op slachtofferschap

Een belangrijk persoon in de discussie over slachtofferschap bij kinderen van foute ouders is Chris van der Heijden. Van der Heijden heeft zich in verschillende wetenschappelijke publicaties gemengd in de discussie over slachtofferschap bij kinderen van foute ouders. Hij staat vanwege zijn familieverleden volgens critici op een bijzondere manier in deze discussie. Zijn vader was namelijk lid van de Waffen SS. Dit haalt hij ook zelf aan in zijn werk.⁶⁷ Hij vindt dat je als kind van foute ouders niet moet zwijgen maar juist moet spreken over het verleden.

Het verleden van zijn ouders komt Van der Heijden ook op veel kritiek te staan. Zelf vindt hij het onterecht dat hij hierop zoveel negatieve reacties heeft gekregen: ‘Ik zie mezelf als historicus, niet als kind van. Dat ben ik wel, maar dat is in mijn ogen van ondergeschikt belang. Een groot deel van mijn omgeving dacht en denkt er echter anders over en associeerde mijn werk steeds weer met mijn persoonlijke achtergrond.’⁶⁸ Hij beroept zich hier dus op zijn verleden als oorzaak van de kritiek. Toch geeft hij aan dat zijn eigen verleden zijn denken en schrijven wel degelijk beïnvloedt.⁶⁹

Hier zien we een duidelijke visie op slachtofferschap van Van der Heijden. Namelijk dat hij ten onrechte wordt aangekeken op het verleden van zijn vader. Hij wil graag gezien worden als wie hij echt is volgens zichzelf. Namelijk een historicus die zich in het wetenschappelijke debat mengt.

Deze visie heeft wel voornamelijk betrekking op zichzelf. Hij heeft ook een algemenere visie op slachtofferschap. Van der Heijden noemt ook een aantal oorzaken van het slachtofferschap. Door het opkomen van de geïndividualiseerde verzorgingsstaat konden mensen zwak zijn en zichzelf dus als slachtoffer gaan zien. Daarnaast ontstond het idee dat ieder individu recht had op het zijn of haar eigen verdriet. Het was niet noodzakelijk je eigen verdriet met dat van anderen te vergelijken.⁷⁰

Ook heeft Van der Heijden specifieke punten voor het slachtofferschap bij kinderen foute ouders. Een van de eerste punten die naar voren komt is het gevoel van maatschappelijke uitsluiting. De kinderen hebben volgens Van der Heijden altijd een gevoel gehad dat ze moesten zwijgen over het

⁶⁷ Chris Van der Heijden, *Kinderen van “foute” ouders* (Amsterdam, 2014), 12.

⁶⁸ Chris Van der Heijden, *Kinderen van* (Amsterdam, 2014), 11.

⁶⁹ Chris van der Heijden, *Kinderen van foute ouders: hun verhaal* (Amsterdam, 2014) E-book, hoofdstuk 8, 4.

⁷⁰ Chris van der Heijden, *Kinderen van* (Amsterdam, 2014) E-book, hoofdstuk 7, p9.

verleden door een maatschappelijk oordeel.⁷¹ Verder beschrijft hij dat kinderen slachtoffer zijn omdat ze van de ouders zijn gescheiden, in kampen zijn geplaatst, zijn heropgevoed, beschuldigd en met de nek zijn aangekeken. Terwijl hij vindt dat ze niks met de gebeurtenissen van doen hadden.⁷² Het is opvallend dat hij niet expliciet een bepaalde leeftijdscategorie noemt. Wel geeft hij aan dat kinderen die de oorlog en zuivering bewust hebben meegemaakt vooral slachtoffer zijn.⁷³

Ook neemt hij in publicaties expliciet afstand van de daders.⁷⁴ Critici vinden dat Van der Heijden wisselvalig met het ouderschap omgaat.⁷⁵ Toch heeft hij meerdere keren afstand genomen van de daders en het ouderschap in verschillende publicaties. Maar ook in de media.⁷⁶

Zijn visie op Joodse slachtoffers is omstreden in het wetenschappelijke debat. Evelien Gans, historicus gespecialiseerd in de moderne Joodse geschiedenis, vindt dat Van der Heijden de Shoah relativeert door te zeggen dat het geen unieke situatie is in de geschiedenis. Hiermee moet hij volgens Gans oppassen omdat deze argumenten ook in extreemrechtse kringen circuleren. Dit zou zelfs zo ver doorschieten dat Van der Heijden de Shoah bij het bestuderen van het Nationaalsocialisme aan het beeld wil onttrekken volgens Gans. Door deze discussie past Van der Heijden binnen de stroming van het secundair antisemitisme, waarbij de Shoah juist de oorzaak is van het antisemitisme zegt Gans. 'Zoals de Shoah tot een betreurenswaardige abstractie wordt teruggebracht, zijn joden geen mensen van vlees en bloed, maar pionnen in een schaakspel van nivellering waarvan de uitkomst er grof gezegd op neerkomt dat SS'ers best gevoelig kunnen zijn en joden misdadig.'⁷⁷

Van der Heijden gaat hier op in en noemt dit schelden en verdacht maken.⁷⁸ Hij zegt dat hij absoluut niet de Jodenvervolging of moorddadige nazisme wil ontkennen.⁷⁹ Hij vindt het zelf ook vanzelfsprekend dat de kinderen van joodse komaf de meeste aandacht kregen als slachtoffer in de jaren zeventig.⁸⁰ Hij erkent dus ook het slachtofferschap van de Joodse gemeenschap. Alleen is er veel kritiek gekomen op de manier waarop hij dit heeft gedaan.

⁷¹ Chris Van der Heijden, *Dat nooit meer: de nasleep van de Tweede Wereldoorlog in Nederland* (Amsterdam, 2011), 639.

⁷² Van der Heijden *Dat nooit meer*, 639.

⁷³ Ibidem, 639.

⁷⁴ Chris van der Heijden, 'De oorlog als mensenverhaal', *De Groene Amsterdammer* (28 april 2010) <<https://www.groene.nl/artikel/de-oorlog-als-mensenverhaal>> [geraadpleegd op 26-2-2018].

⁷⁵ Meindert van der Kraai, 'Radicale Jodenhaters', *Trouw* (5 mei 2016) <<https://www.trouw.nl/home/radicale-jodenhaters~a7c7c701/>> [geraadpleegd op 27-2-2018].

⁷⁶ Pavlov, <<https://www.nporadio1.nl/pavlov/onderwerpen/78074-chris-van-der-heijden-over-zijn-vader>> [geraadpleegd op 3-3-2018].

⁷⁷ Evelien Gans, 'Iedereen een beetje slachtoffer, iedereen een beetje dader', *De groene Amsterdammer* (27 januari 2010) <<https://www.groene.nl/artikel/iedereen-een-beetje-slachtoffer-iedereen-een-beetje-dader>> [geraadpleegd op 20-12-2017].

⁷⁸ Chris van der Heijden, 'Absurditeiten rond een boek' *Tijdschrift voor de geschiedenis* 124: 2 (2011), 239-246, alhier 240.

⁷⁹ Van der Heijden, 'Absurditeiten', 243.

⁸⁰ Chris Van der Heijden, *Dat nooit meer: de nasleep van de Tweede Wereldoorlog in Nederland* (Amsterdam, 2011), 635.

3.2 Analyse

Van der Heijden probeert eveneens erkenning voor het slachtofferschap bij kinderen van foute ouders te krijgen. Dit doet hij op verschillende manieren. Een van zijn voornaamste argumenten die hij hiervoor gebruikt is dat de geschiedschrijving over de Tweede Wereldoorlog niet klopt. In 2001 probeert hij met zijn boek *Grijs verleden: Nederland en de Tweede Wereldoorlog* een nuance te creëren in het verhaal over de oorlog. Dit doet hij door te spreken over een grijs verleden, in plaats van een zwart-wit verleden waarbij goed en fout na de oorlog lijnrecht tegenover elkaar stonden. Hij verzet zich hiermee tegen het beeld van Lou de Jong over de oorlog. Bij een grijs verleden worden de Nederlanders niet gezien als goed of fout maar als iets tussen goed en fout in, of grijs zoals Van der Heijden het noemt. Mensen hadden weinig keuze in hun leven en probeerden gewoonweg de oorlog te overleven. Hans Blom is volgens Van der Heijden degene die dit punt op de agenda heeft gezet.⁸¹

In dit grijze verleden kunnen de kinderen van foute ouders niet worden gezien als dader, maar juist als slachtoffer. De kinderen zijn namelijk onterecht neergezet als dader in het ‘goed-fout’ beeld na de oorlog. Op dit grijze verleden van Van der Heijden waar kinderen zich kunnen profileren als slachtoffer is zowel kritiek als bijval geweest. Er ontstaat hierdoor een grijze geschiedenis waarin eigenlijk iedereen slachtoffer is vinden Martijn Eickhof, Barbara Henkes en Frank van Vree. Ze concluderen in een reactie op Van der Heijden dat ze zich niet bij het standaard zwart-wit beeld aansluiten, maar wel kritisch zijn tegenover het claimen van slachtofferschap. Dit is precies het spanningsveld waarin kinderen van ‘foute’ ouders zich bevinden. Ondanks dat ze kritisch zijn tegenover het claimen van slachtofferschap, zoals de manier waarop Van der Heijden dit doet, is er toch ruimte voor de kinderen van fout zolang er maar discussies gevoerd kunnen worden.

Verder zet Van der Heijden zich in voor kinderen van foute ouders door samen te werken met de belangenorganisatie Werkgroep Herkenning. Het boek *Kinderen van foute ouders* dat hij in samenwerking met de Werkgroep Herkenning heeft geschreven is hier een voorbeeld van.⁸² Hij probeert het problematische verhaal van individuele kinderen namelijk onder de aandacht te brengen in de maatschappij. Maar daarnaast is hij ook nog de gedistantieerde historicus die op historische onwaarheden wijst. De verhalen hebben dus vooral een persoonlijke waarde in plaats van een historische waarde.⁸³

Van der Heijden heeft ook een bepaalde visie op deze betrokken samenwerking met Herkenning. Ten eerste vindt hij het een voordeel dat hij door zijn eigen achtergrond het vertrouwen van andere kinderen van foute ouders kan winnen. Hierdoor zegt hij zelf beter informatie te kunnen verzamelen dan onderzoekers van het NIOD. Ten tweede vindt hij het vervelend dat de Werkgroep

⁸¹ Chris van der Heijden, ‘Dat nooit meer’, *De Groene Amsterdammer* (26 oktober 2011) <<https://www.groene.nl/artikel/dat-nooit-meer--2>> [geraadpleegd op 3-3-2018].

⁸² David Barnouw, ‘Chris van der Heijden, Kinderen van foute ouders. Hun verhaal’ *BMGN. Low Countries historical* 130:1 (2015), 1-3, 2.

⁸³ Barnouw, ‘Chris’, 2.

Herkenning hem ziet als een woordvoerder voor de organisatie en de kinderen.⁸⁴ Ten derde kan hij door zijn samenwerking met de Werkgroep Herkenning een financiële bijdragen krijgen voor zijn werkzaamheden. Bovendien komt hij door de organisatie gemakkelijk in contact met mensen die hun verhaal kwijt willen.

Ook Van der Heijden was betrokken bij de oproep van de Werkgroep Herkenning om kinderen die vast zitten in het Kalifaat te helpen. ‘We hebben een rechtsstaat en iedereen met een Nederlands paspoort is burger van die rechtsstaat. En in die rechtsstaat gelden principes. Een van die principes is dat als een Nederlands burger in nood is, dan doet de Nederlandse staat iets. En voor zover ik weet zijn deze kinderen gewoon Nederlandse burger.’⁸⁵ Deze oproep laat zien dat Van der Heijden samenwerkt met de Werkgroep Herkenning om de problematiek van kinderen van foute ouders onder de aandacht te brengen in de media, maar hij daarvoor wel andere argumenten gebruikt.

3.3 Conclusie

Van der Heijden probeert net als de Werkgroep Herkenning de emoties en de subjectieve argumenten te objectiveren. Door zich in het wetenschappelijke debat te mengen over het beeld van de oorlog waarin kinderen geen erkenning krijgen volgens hem bijvoorbeeld. Hij is een exemplarisch voorbeeld van een wetenschapper die zich verzet tegen een standaardbeeld over de oorlog. Een wetenschapper die dit ook doet is Bas Kromhout.

Er valt te concluderen dat hij op meer gedistantieerde rol in het debat staat dan de zeer betrokken en geëngageerde de Werkgroep Herkenning. Hij probeert op een wetenschappelijke manier erkenning te krijgen voor de slachtoffers. Het beste voorbeeld hiervoor is zijn boek *Grijs Verleden*. Door het grijze verleden ontstaat er ruimte in het wetenschappelijke en maatschappelijke debat voor slachtofferschap bij de kinderen van foute ouders.

Zijn samenwerking met de Werkgroep Herkenning ziet hij als een manier om met deze kinderen in contact te komen. Maar ook om aandacht te vragen in het maatschappelijke debat voor het probleem van de kinderen van foute ouders. Hij heeft publiekelijk afstand genomen van de keuze van zijn vader. Maar daarnaast dus ook van andere mogelijke daders. Voor de keuze van zijn vader zegt hij zich zelfs te schamen. Ook heeft hij erkenning voor de Joodse slachtoffers, en vindt het logisch dat deze groep meer aandacht heeft gekregen in het maatschappelijke debat. Zijn eigen verleden speelt bij zijn werk wel degelijk een rol omdat dit altijd blijft meespelen in zijn hoofd. Maar de critici moeten hem in de eerste plaats als historicus zien zegt Van der Heijden.

⁸⁴ Chris van der Heijden, ‘Verzwegen levens’, *Bulletin Werkgroep Herkenning* 29:4 (2014),1-28, alhier 8.

⁸⁵ NOS, ‘NSB-kinderen komen op voor IS-kinderen in het kalifaat’ <<https://nos.nl/artikel/2215109-nsb-kinderen-komen-op-voor-is-kinderen-in-het-kalifaat.html>> [geraadpleegd op 3-3-2018].

Conclusie

In dit onderzoek wordt een antwoord geformuleerd op de vraag: Hoe hebben betrokken individuen en groepen getracht om slachtofferschap bij kinderen van foute ouders in het debat te positioneren? Op basis van de onderzochte perspectieven is het mogelijk een aantal conclusies te trekken en de hoofdvraag te beantwoorden.

Het perspectief van kinderen van foute ouders die zich expliciet voor slachtofferschap inzetten in het maatschappelijke debat is onderzocht aan de hand van Bothof. Door een analyse van een interview met hem wordt duidelijk dat hij zich aan de hand van verschillende argumenten als slachtoffer positioneert. Hij neemt daarbij niet expliciet afstand van de door hem geformuleerde daders. Bovendien heeft hij ook een opvallende visie op Joodse slachtoffers waarbij hij aangeeft dat Nederlanders niks wisten over de vervolging van de Joden. Dit laat zien dat hij op een emotionele en subjectieve manier in de discussie over slachtofferschap staat.

Een tweede perspectief is dat van de belangengroep Herkenning die zich eveneens voor de kinderen van foute ouders inzet in het maatschappelijke debat. Ze hebben een duidelijke visie waarom de kinderen van foute ouders slachtoffers zijn. Ze benoemen hiervoor verschillende redenen die ze aan de hand van wetenschappelijke publicaties proberen te onderbouwen. Zo proberen ze tegenstrijdigheden zoals die bij Bothof nog wel voorkomen zoveel mogelijk uit de weg te gaan. Ook nemen ze in tegenstelling tot Bothof wel expliciet afstand van mogelijke daders zoals mensen met een fascistisch gedachtegoed. Bovendien wijzen ze in hun compendium duidelijk op de verschillen met Joodse slachtoffers en hun kinderen. De Werkgroep Herkenning probeert dus op een onderbouwde manier de emoties van de kinderen te objectiveren. Ze zijn hiervoor betrokken met de kinderen van foute ouders en proberen door aandacht in de media erkenning te krijgen voor het slachtofferschap.

Een derde perspectief laat zien dat in het wetenschappelijke debat ook gesproken wordt over slachtofferschap bij kinderen van foute ouders. Van der Heijden probeert het goed-fout beeld over de oorlog te vervangen door een grijs verleden waarin ruimte is voor slachtofferschap bij kinderen van foute ouders. Dit geldt zowel voor het wetenschappelijke als het maatschappelijke debat. Hij zet zich namelijk ook in het maatschappelijke debat in voor de kinderen. Dit doet hij door een samenwerking met de Werkgroep Herkenning. Hij heeft publiekelijk afstand genomen voor de keuze van zijn vader tijdens de oorlog. Hij neemt daarnaast ook afstand van de daders. Al speelt zijn eigen verleden wel een rol bij het schrijven en denken over slachtofferschap, zoals hij zelf aangeeft. Daarnaast heeft ook gewezen op het verschil met Joodse slachtoffers. Hij geeft ook aan dat hij het logisch vindt dat de groep Joodse slachtoffers meer aandacht krijgt als slachtoffers. Van der Heijden probeert dus eveneens de gevoelens en gedachtes van kinderen van foute ouders te objectiveren. Hij doet dit echter door zich te mengen in het wetenschappelijke debat. Hierdoor heeft hij een meer gedistantieerde rol dan de Werkgroep Herkenning. In het wetenschappelijke debat is hij echter omstreven. De voornaamste

kritiek op hem is dat hij het slachtofferschap van Joden probeert te nivelleren.

Aan de hand van de verschillende perspectieven valt te concluderen dat er een verschil is tussen de discussie in het maatschappelijke en wetenschappelijke debat. In het wetenschappelijke debat probeert men vooral goed onderbouwde argumenten aan te dragen. In het maatschappelijke debat brengen kinderen vooral emotionele subjectieve argumenten. Maar in het maatschappelijke debat mengen zich ook actoren die de emotionele argumenten proberen te objectiveren zoals de Werkgroep Herkenning. Een conclusie die historicus Hans Blom bij het aftreden als directeur van het NIOD in zijn afscheidsrede ook al trekt: ‘In 1983 achtte ik het wenselijk dat de ‘niet in alle opzichten verhelderende ban van de politiek-morele vraag naar goed en fout’ doorbroken zou worden. Thans kan ik concluderen dat dit in het historisch-wetenschappelijk onderzoek in hoge mate het geval is. Dat geldt veel minder voor het publieke debat en het zal gezien de aard van dat debat voorlopig ook wel zo blijven. Toch kunnen historische inzichten in allerlei opzichten een waardevolle rol spelen in het publieke debat.’⁸⁶ Om de discussie vooruit te helpen is het nodig om dit op een objectieve manier te doen waarbij er zoveel mogelijk gepoogd wordt om de eigen emoties uit te sluiten. Zo wordt er tegelijkertijd gepoogd om ruimte open te houden voor meerdere mogelijke perspectieven.

⁸⁶Hans Blom, ‘Nog altijd in de ban van goed en fout’, *De Volkskrant* (20 april 2007) <<https://www.volkskrant.nl/archief/nog-altijd-in-de-ban-van-goed-en-fout~a861913/>> [geraadpleegd op 2-1-2018].

Bibliografie

Literatuur

- Barnouw, David, 'Chris van der Heijden, Kinderen van foute ouders. Hun verhaal' *BMGN. Low Countries historical* 130:1 (2015),
- Blom, J.H.C., *In de ban van goed en fout* (Amsterdam, 2007).
- Eickhoff, Martijn, Barbara Henkes en Frank van Vree, 'De verleiding van een grijze geschiedschrijving. Morele waarden in historische voorstellingen', *Tijdschrift voor de geschiedenis* 123:3 (2010) 322-339.
- Enning, Bram, *Spreken over fout: hoe kinderen van collaborateurs het zwijgen verbraken, 1975-2000* (Amsterdam, 2014).
- Finkelhor, David, 'The victimization of children: A Developmental Perspective', *The American journal of orthopsychiatry* 62:2 (1995), 177-193.
- Kromhout, Bas, *Fout geboren: het verhaal van kinderen van foute ouders* (Amsterdam, 2004).
- Lindt, Martijn, *Als je wortels taboe zijn: verwerking van levensproblemen bij kinderen van Nederlandse nationaalsocialisten* (Utrecht, 1993).
- Tames, Ismee, 'Children of Dutch Nazi collaborators', *European Review of History: Revue européenne d'histoire* 22:2 (2015), 221-241.
- Tames, Ismee, 'De ervaring van kinderen van 'foute' ouders: Kinderen en oorlog' *Cogicope* 2:1 (2016), 9-12.
- Tames, Ismee, *Besmette jeugd. De kinderen van NSB'ers na de oorlog* (Amsterdam, 2009).
- Van der Heijden, Chris, *Dat nooit meer: de nasleep van de Tweede Wereldoorlog in Nederland* (Amsterdam, 2011).
- Van der Heijden, Chris, 'Verzwegen levens', *Bulletin Werkgroep Herkenning* 29:4 (2014), 1-28.
- Van der Heijden, Chris, *Grijs verleden, Nederland en de Tweede Wereldoorlog* (Amsterdam, 2009).
- Van der Heijden, Chris, *Kinderen van foute ouders: Hun verhaal* (Amsterdam, 2014).
- Van der Heijden, Chris. 'Absurditeiten rond een boek' *Tijdschrift voor de geschiedenis* 124: 2 (2011), 239-246.
- Whitcomb, Debra, *When the child is a victim* (Collingdale, 1992).

Websites

- Bas Blokker, 'Lezing in Westerbork na fouten in oorlogsboek geannuleerd', *De NRC* (5 september 2017) <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/09/05/lezing-in-westerbork-na-'foute'-n-in-oorlogsboek-geannuleerd-12847179-a1572319?utm_source=NRC&utm_medium=related&utm_campaign=related2> [23-12-2017].

Dikke van Dale, 'Slachtoffer' <http://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/slachtoffer#.WlncXN_ibIU> [geraadpleegd op 10-7-2017].

Evelien Gans, 'Iedereen een beetje slachtoffer, iedereen een beetje dader', *De groene Amsterdammer* (27 januari 2010) <<https://www.groene.nl/artikel/iedereen-een-beetje-slachtoffer-iedereen-een-beetje-dader>> [geraadpleegd op 10-12-2017].

Gerrit Bothof, 'Dick Kampman – Kritische beschouwingen over collaboratie' <<https://www.WerkgroepHerkenning.nl/dick-kampman-kritische-beschouwingen-over-collaboratie-recensie-door-gerrit-j-bothof/>> [geraadpleegd op 28-12-2017].

Hans Blom, 'Nog altijd in de ban van goed en fout', *De Volkskrant* (20 april 2007) <<https://www.volkskrant.nl/archief/nog-altijd-in-de-ban-van-goed-en-fout~a861913/>> [geraadpleegd op 2-1-2018].

Kim Bos, Bas Blokker, 'De vele waarheden over een 'foute jongen'', *De NRC* (25 augustus 2017) <<https://www.nrc.nl/nieuws/2017/08/25/de-vele-waarheden-over-een-'foute'-jongen-12660945-a1571031>> [geraadpleegd op 22-12-2017].

Robin te Slaa, 'NSB- geschiedvervalsing' *De NRC* (8 mei 2015) <<https://www.nrc.nl/nieuws/2015/05/08/nsb-geschiedvervalsing-1493345-a739441>> [geraadpleegd op 27-12-2017].

Volkskrant, 'Recht op rouw' <<https://www.volkskrant.nl/archief/recht-op-rouw~a779162/>> [geraadpleegd op 11-8-2017].

Werkgroep Herkenning, 'Doelstelling' <<https://www.WerkgroepHerkenning.nl/doelstelling/>> [geraadpleegd op 29-12-2017].

Wikipedia, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Gerard_Mooyman> [geraadpleegd op 8-3-2018].

Chris van der Heijden, 'Fout in en na de oorlog' *De groene Amsterdammer* (4 december 2013) <<https://www.groene.nl/artikel/fout-in-en-na-de-oorlog>> [geraadpleegd op 3-3-2018].

Ismee Tames, 'Een NSB'er was niet grijs maar fout', *De NRC* (9 december 2013) <<https://www.nrc.nl/nieuws/2010/12/09/een-nsber-was-niet-grijs-maar-fout-11978278-a1310125>> [geraadpleegd op 9-3-2018].

Bas Kromhout, 'NIOD: kinderen 'foute' ouders vielen tussen wal en schip' <<https://www.historischnieuwsblad.nl/nl/nieuws/12644/niod-kinderen-foute-ouders-vielen-tussen-wal-en-schip.html>> [geraadpleegd op 9-3-2018].

Werkgroep Herkenning, <<https://www.werkgroepherkenning.nl/voor-wie/kinderen-van-foute-ouders/>> [geraadpleegd op 24-2-2018].

Werkgroep Herkenning, <<https://www.werkgroepherkenning.nl/kenniscentrum/boekenkast/>> [geraadpleegd op 25-2-2018].

Herman Hiemstra, <<https://www.werkgroepherkenning.nl/alex-van-galen-suskind/>, bezocht op 25-2-2018 <<https://www.werkgroepherkenning.nl/compendium/>> [geraadpleegd op 25-2-2018].

Carla van der Wal en Cyril Rosman, 'NSB-kinderen: Maak niet dezelfde fouten met kalifaatkinderen', *Algemeen Dagblad* (3 februari 2018) <<https://www.ad.nl/binnenland/nsb-kinderen-maak-niet-dezelfde-fouten-met->

[kalifaatkinderen~aef18988/](#)> [geraadpleegd op 26-2-2018].

Chris van der Heijden, 'De oorlog als mensenverhaal', *De Groene Amsterdammer* (28 april 2010)
<<https://www.groene.nl/artikel/de-oorlog-als-mensenverhaal>> [geraadpleegd op 26-2018].

Meindert van der Kraai, 'Radicale Jodenhaters', *Trouw* (5 mei 2016) <<https://www.trouw.nl/home/radicale-jodenhaters~a7c7c701/>> [geraadpleegd op 27-2-2018].

Pavlov, <<https://www.nporadio1.nl/pavlov/onderwerpen/78074-chris-van-der-heijden-over-zijn-vader>>
[geraadpleegd op 3-3-2018].

Chris van der Heijden, 'Dat nooit meer', *De Groene Amsterdammer* (26 oktober 2011)
<<https://www.groene.nl/artikel/dat-nooit-meer--2>> [geraadpleegd op 3-3-2018].

NOS, 'NSB-kinderen komen op voor IS-kinderen in het kalifaat' <<https://nos.nl/artikel/2215109-nsb-kinderen-komen-op-voor-is-kinderen-in-het-kalifaat.html>> [geraadpleegd op 3-3-2018].

Gedrukte bronnen

Werkgroep Herkenning, *Compendium* (Tricht, 2007).

Werkgroep Herkenning, *Beleidsplan 2011-2013* (Tricht, 2010).

Bijlage 1: Uitwerking interview Bothof

G= Gerit Bothof

D= Daniël de Jong

D= Hoe was de behandeling in de eerste jaren na de oorlog? Na de internatie kwamen de mensen vrij, en dan kwam je als gezin eventueel weer bij elkaar. Hoe wat was dat dan?

G= Zal ik een stukje levensgeschiedenis vertellen?

D= Als u erover wilt vertellen graag.

G= Wij waren, wij woonden in Deventer. Mijn vader was daar middelbaar ambtenaar.

D= Ja.

G= Deventer werd in 1944 ongeveer, en ook wel daarvoor, nogal gebombardeerd. En we woonden vrij dicht bij de burger, en de burger was doel van de bombardementen. En toen besloot mijn vader dat wij zouden evacueren naar de veenkoloniën in Nieuwe Pekelaar. In april 1945 toen de Canadezen kwamen en de Polen om Nederland te bevrijden, of anders gezegd om de Duitsers het land uit te werken toen op 10 april geloof ik, of 11 april werden we daar bevrijd. We zaten daar in huizen die voor ons waren gevorderd. Toen verschenen op de eerste dag al biljetten op de lantaarnpalen van NSB'ers moesten zich melden. Nou mijn vader was NSB'er dus die meldde zich. Toen kwam hij weer terug van het meldpunt en zei ik moet mijn tandenborstel hebben en mijn kleren want ik word gearresteerd en vastgezet. Wij worden opgepakt en overgebracht naar een boerderij van een NSB'ers waarvan de man ook was vastgezet en de vrouw erg anti NSB was. En zij bleef netjes in het woongedeelte en wij werden.

D= In de stal?

G= (Moet lachen). Nou de deel zeg maar. Boven het mooie woonhuis, hadden ze daar een slaapkamer met stro en dekens enz. die brachten we zelf mee. Nou dat april in mei werd het hele land bevrijd. In juni begon het proces van de vele vele vreemden in de veenkoloniën, er zaten burgerevacuees, NSB-evacuees die uit Duitsland waren teruggekomen. Nou er was een handige ondernemer uit Veendam, die had oude legervrachtwagens opgekocht en had een contract gesloten met de overheid om mensen terug te brengen naar hun haarsteden buiten Groningen. Voor ons was Deventer. Dat ging allemaal, op een dag werd dat georganiseerd, mijn vader zat toen in een kamp in Veendam. Ik moest ook dag logeren in dat concentratiekamp, of interneringskamp. Mijn moeder en mijn zusjes die waren ergens

anders, weet ik niet meer. De volgende dag in de ochtend moesten wij in een vrachtwagen met banken achterin en aan de zijkant. Van Nieuwe Pekelaar naar Deventer dat rij je nu in ander halfuur maximaal denk ik. Dat was een rit van een hele dag, er waren geen snelwegen. We dachten dat we naar huis gebracht zouden worden, we hadden een mooi huis aan een van de uitvalswegen. Maar we werden daar niet naar toe gebracht, maar we werden gebracht naar een bureau zeg maar van politiek opsporingsdienst. We werden daar verhoord mijn moeder mijn vader, ik als veertienjarige mijn zusje als dertienjarige. Ze vroegen waar we geweest waren, zijn jullie ook in Duitsland geweest, hebben jullie daar voor de Duitsers iets gedaan, als helper bij de flak vliegtuig afweer, luchtafweer moet ik zeggen. Was allemaal niet het geval. Mijn moeder had op dat moment alleen huisarrest gehad in Groningen. Maar omdat ze NSB'er was, was de instructie vasthouden. Mijn vader werd dus alleen vastgenomen. Toen werden we een uur om vijf of zes aangekomen in Deventer om daar te verhoren etc. En toen werden daar groepjes geformeerd van anderen kinderen want er waren ook andere kinderen binnen gekomen bij de POD. Toen gingen we lopen naar een school toen aan de rand van Deventer, was toen een kindertehuis. Daar zijn mijn zussen en ik een tijd geweest en toen zijn we. We zijn daar goed behandeld we sliepen in nette bedden met lakens etc. Het personeel was over het algemeen aardig. Maar er was een directrice dat was een verpleegster, en die kon die baantje niet aan en zeker niet met de jongens dus werd er een oplossing gezocht voor de jongens., vooral de oudere jongens de pubers. Dat groepje werd plotseling op een ochtend gezegd inpakken en alles jullie gaan ergens heen er werd ons niet gezegd waarheen en toen kwamen we in Berkum in een jeugdherberg bij Zwolle. Dat was een kamp voor jongens die in paramilitaire diensten hadden gedaan voor jongens Geen soldaten maar jongens die hand en span diensten moesten verlenen aan de Duitsers. Dat was omdat de Duitsers zeiden jullie kosten ons eten en jullie doen er maar wat voor

D= En daar hoorden u niet bij?

G= Nee. Later werd de directrice opgevolgd door een meneer, een literator. En die heeft ons dat groepje, die heeft gezegd ik kan best overweeg met jongens. En toen heeft gezorgd dat wij weer naar school konden. Bij mij hadden ze bezwaren, mijn vader een keer op school geweest aan het einde van de oorlog dat ik niet netjes behandeld was, dat ook zo door een conciërge. Ik had dus geklaagd mijn vader had geklaagd, en ze hadden dus een beetje zo van moet hij nou wel of niet naar school. En toen heeft de directeur ervoor gezorgd dat ik wel naar die school kon, toen kon ik weer terug naar de HBS.

D= Hoe wisten ze dat dan, was het dezelfde school als waar u eerst opzat?

G= Het was dezelfde school. Die school had natuurlijk een administratie en de conciërge op die manier was ik nog een beetje getekend.

G= Goed we waren in dat kindertehuis, en toen bleek dat de directeur een dubbele agenda had. Hij vertelde ons altijd dat hij gezocht werd door de Duitsers en de Nederlandse politie. Hij vertelde er niet

bij wat de reden was. De reden was omdat hij homoseksueel was en dat hij contact met minderjarigen. Wat gebeurde er nou in ons kindertehuis, daar heeft hij ook geprobeerd om homoseksuele contacten te leggen, dat is inderdaad gebeurd, daar ontwikkelde zich een relatie, met een van de oudere pupillen. Dat is dus strafrechtelijk niet juist. Homoseksualiteit was niet verboden maar wel met minderjarigen.

D= Ja natuurlijk.

G= We gingen van dat gebouw naar een gebouw in de binnenstad, een weeshuis maar dat moest verbouwd worden. Nou had hij het zo geregeld er was een grote zaal voor de jongens en daarnaast een, twee drie kamers waar je niet zomaar kon komen. En een kamer had een uitgang naar de jongens slaapzaal. En daar ontving hij de jongens waarmee hij seksuele contact mee had neem ik aan. Goed.

D= Daarvoor werd hij dus gezocht?

G= Daarvoor werd hij gezocht homoseksuele contacten met minderjarigen, tijdens de oorlog. Dat weet ik niet precies. Homoseksuele was geen overtreding. Later bij mijn onderzoeken kwam ik erachter, hij was dus aangesteld door het militaire gezag aangesteld als directeur over NSB-kinderen. De oudste was dus een jaar of zestien. Er zijn dus twee gescheiden processen geweest van de bijzondere rechtspleging, dat wil zeggen de puur bijzondere rechtspleging. Maar er waren dus ook zuiveringen door beroepsorganisaties die keken van zijn onze leden wel integer geweest in de oorlog. Er was een vakorganisatie van literatoren, letterkundigen die. En die hebben dus ook onze directeur onderzocht, dat wisten wij dus allemaal niet dat heeft hij allemaal niet verteld. Hij mocht niet meer publiceren omdat hij lid was geweest van de cultuurkamer. En dan moet niet, je werd daar min of meer topt gedwongen kon je tenminste nog je brood verdienen, maar er waren maar heel weinig mensen die heel principieel waren en er niet bij gingen. De goede mensen na de oorlog die gingen even oordelen over de mensen die graag werk wilden blijven houden. Het kindertehuis werd dus geleid die goed was maar volgens de zuiveringsgroep niet goed was. Datzelfde is gebeurd met de kampcommandant in Amersfoort, maar hij bleef gewoon kampcommandant van het interneringskamp in Amersfoort.

D= Dat klinkt een beetje hypocriet.

G= Nou dat zijn anekdotes. Waar was ik. Toen ik Berkum in het kamp voor paramilitaire jongetjes zat, toen we terugkwamen in Deventer bleek dat mijn drie zusjes er niet meer waren. Ik moest vragen waar ze gebleven waren. Ja die zijn naar familie in Utrecht zeiden ze. We hadden inderdaad familie in Utrecht dus dat verhaal klopt. Maar nou dus in het kindertehuis heb ik het wel goed gehad. Ik heb geconstateerd die homoseksuele activiteiten die wettelijk niet in de haak zijn. Ik ging daar naar school, daar werd ik wel een beetje gepest want als puber groei je, je voeten groeien. Ik had schoenen waar ik nauwelijks nog op kon lopen. In de regen werden mijn voeten helemaal nat omdat de boven zool gescheiden was van de onder zool. In de regen kon ik iets anders aan want ik namelijk de WA-laarzen van mijn vader. Ik had langzamerhand de maat van mijn vader. Toen werd ik in de klas wel

uitgescholden voor WA marcheerden, leuk vond ik het niet, maar het waren pesterijen, ja wat moet ik dan. Ja verder, ik heb ook eens een keer, ja als puber met ouders die vast zaten dan ben je waarschijnlijk toch een beetje uit je evenwichtig, dus ik was onrustig bij de leraren. Ik was ook onrustig bij een leraar geschiedenis, toen ik een keer een beetje treiterig was en opstandig. Toen viel hij tegen mij uit, hij zei dat ik blij moest zijn dat je hier nog op school zit. En toen dacht ik was dit wat is hier nou aan de hand. Wat bleek nou hij had zijn vrouw en kinderen gevonden toen er een V2 raket in Deventer neerkwam. Hij was dus heel erg emotioneel en geraakt. Ik kon me dat wel voorstellen. Maar hele nare dingen van die school kan ik me niet herinneren. Ik ben gewoon naar school gegaan. En na school ging ik naar het kindertehuis, de jongens van school ging ik niet mee om. Nog iets op de school er was een oudere jongen op die school een jongen die ik kende van de jeugdstorm want ik ben bij de jeugdstorm geweest. En die zei tegen mij Gerrit je moet oppassen want die directeur daar is homoseksueel. Wist ik veel als veertienjarige wat een homoseksuele was. Ik had me toch niet kunnen verweren. Want hij haalden de jongens waar hij wel wat mee kon doen om te ontdekken. Hij liet ze allemaal in een rij staan tijdens het douchen, wij naakt en hij in een zwembroek en dat moest hij naar de piemeltjes kijken want die moesten schoon gehouden worden en als er dan een erectie kwam dan was dat iemand waar hij wel iets mee kon. Was heel pienter en doordacht hoe dat gebeurden.

D= Maar dat had niks te maken met de politieke achtergrond had hij bij iedereen kunnen doen.

G= Later zei mijn pa jongens we hebben in een kamp moeten zitten en alles opnieuw moeten kopen. We hebben geen geld voor een lange studie maar je kunt wel naar Nijheerden?? Nu is dat een universiteit, toen was dat een twee jarigen opleiding voor de buitenlandse handel. Ik zei pa ik ga daar niet naar toe want de directeur van het kindertehuis is daar internaat leider. Ik wil niet merken later dat ik daar als NSB-kind wordt gesignaleerd door een internaat leider die mij kent. Ik wil ook niet in e buurt komen van de homoseksuele contacten want die man was daar natuurlijk niet voor niks internaatleider.

D= En toen bent u naar Nijmegen gegaan?

G= Ik heb toen gesolliciteerd voor een baan in de buitenlandse handel. En toen ben ik naar India uitgezonden een aantal jaar.

D= Uiteindelijk wel teruggekomen dus.

G= Toen ik teruggekomen ben, ben ik Spaanse colleges gaan volgen. Ik had eigenlijk wel geschiedenis willen studeren maar daar was geen geld voor. Dan had ik de loc cum decorum moeten doen omdat ik niet de juiste vooropleiding had. En toen ik een talenman geworden.

D= Buiten dat heeft u nooit het idee gehad dat u onterecht behandeld bent. Ondanks het kamp.

G= Laten we zeggen ik ben behandeld laten we zeggen als een voorbeeld van een categorie waar geen

behandeling voor was bedacht. De Nederlandse overheid, of liever gezegd de Nederlandse burgers oplossingen voor hebben gevonden. Ik ben door die mensen, ben ik ze nog dankbaar voor ben ik goed behandeld.

D= Er is ook onderzoek gedaan dat mensen die vastzaten en de mensen die in de buurt woonden brieven stuurden naar de Nederlandse overheid dat die mensen onterecht zaten. Er liggen daar ook allemaal documenten van in het archief.

G= je bedoelt dat er in een CABR dossier van een NSB'ers briefjes zitten die belastende en ontlastende verklaringen bevatten?

D= Ja. Dat bevestigt u dus ook wel?

G= Ik heb dossier van mijn vader en moeder ingezien. Mocht ik geen kopieën van maken maar wel geluidsopnames. Die heeft een kennis van mij uitgewerkt.

D= Daar zaten dus ook van dat soort briefjes bij?

G= Ja en nee. Die mensen van de POD waren zeer ijverig om belastend materiaal te verzamelen en toen zijn ze in Deventer gekomen omdat het departement van financiën waar mijn vader werkte (?? Kan het niet verstaan??). Nou de burens, wat zijn die politieke rechercheurs gaan doen die zijn naar die burgen gegaan. Die hebben daar gehoord van de burens dat alle vier de kinderen van mijn ouders waren bij de jeugdstorm. Dat was onjuist want dat waren er maar twee. Daar werd dus ook onjuiste informatie gegeven. Ze zijn geweest bij de groenteboer in Deventer bij de groenteboer waar mijn moeder altijd boodschappen deed. Ze vroegen aan de groenteboer wat hij kon vertellen over mevrouw Bothof. Dat was een rustige mevrouw die de winkel nooit over politiek praatte, zo was mijn moeder ook helemaal niet. Die was gewoon met mijn vader meegegaan in het gedachtegoed. Dus dat soort dingen vond ik wel daarin. Dat schiet mij nu even te binnen. Maarja goed, volgende vraag.

D= Hoe is iedereen weer bij elkaar gekomen.

G= Ohja hoe is iedereen weer bij elkaar gekomen. Nou mijn moeder werd na een jaar vrijgelaten ja ze was bij de NSB geweest. Ons huis in Deventer was in beslag genomen en ook geplunderd.

D= Ja dat heb ik gelezen.

G= Het speelgoed van mijn zussen poppenkasten. En mijn net geërfde stoomtreinen van groot formaat allemaal gestolen. Familiealbums die we niet bij ons hadden tijdens de evacuatie. Dus mijn jongste zussen hebben geen fotoalbums zoals mijn oudste zus en ik die wel hebben. Dat zijn de emotionele dingen. Mijn zus is nog op stap geweest een oproep gedaan in de Libelle van ik ben, mijn ouders zaten in een kamp en ons huis is geplunderd en daar waren kinderalbums en heeft iemand die ook gevonden.

Ik verwachtte er geen reactie op. Er kwam een reactie van een buurman een paar huizen verderop van ja ik heb dat album in mijn handen gehad heb ik bekeken en dacht ik van dat moet je ook niet houden. En die heeft dat op de stoep gelegd van het geplunderde huis.

D= Die heeft dus iemand anders meegenomen.

G= Dit is dus iets wat mijn zus emotioneel behoorlijk geraakt heeft. Die heeft trouwens behoorlijk wat deuken opgelopen, die was zes of zeven jaar5 toen ze in het kindertehuis kwam. Mijn moeder dus na een jaar vrij, toen moest een huisvesting hebben. Ze kon een paar kamertjes hebben, een etage in een burgerman woninkje uit de jaren 20'. Had ze een grote kamer als ware een slaapkamer en daar woonden we dus. Ik had een klein kamertje daar sliep ik. Mijn moeder sliep in de kamer met drie kinderen namelijk mijn zussen. Later kwamen erachter dat de oude mensen waar we dus bij in huis waren die dus beneden woonden dat die een zoon hadden die NSB-burgemeester was geweest. Dat was ons niet bekend dat heb ik dus ook via mijn onderzoek gevonden. Daarom is geschiedenis dus zo leuk.

D= En wanneer kwam uw vader vrij?

G= Na twee jaar. En toen is hij daar weer komen wonen. En toen woonden we dus met zijn zessen op een bovenetage. Dus moest hij weer aan het werk.

D= Mocht hij wel zijn baan houden?

G= Nee. Bij financiën daar werd hij uit ontslagen, de argumentatie was hij zou nooit goed kunnenbijdragen aan de opbouw van Nederland. Die man had niks anders liever gewild dan he. Naar normale omstandigheden toe en gewoon zijn werk willen doen. Dus die ontslaggrond was politiek gemotiveerd. Het werd op een lullige manier op papier gezet.

D= Wat voor werk is hij toen gaan doen.

G= Moet ik even inleiden. Ons gezin hoorden bij de hervormde kerk. In Utrecht is hij in eerste instantie goed opgevangen door familie daar. We werden ook heel goed opgevangen door de hervormde kerk. De dominee van de hervormde kerk was.

G= Ben je protestant of katholiek of niks?

D= Ik ben zelf niet gelovig.

G= Oké. In de hervormde kerk heb je vleugels. De vrijzinnige vleugel daar hoorde mijn moeder bij, de midden- orthodoxie daar hoorde mijn vader bij, en daarnaast de gereformeerden dat waren nogal orthodoxe mensen. De wijkdominee die steunden moeder. Omdat we dus weinig centjes hadden kregen we van de diaconie de sociale zorg van de kerk, kregen we een kerstpakkert met allerlei lekkere

dingetjes erin die we in geen maanden gezien hadden. Wie was de dominee. Die was vlak voor de oorlog bij de Nederlandse mobilisatie opgeroepen en was hij legerpredikant geworden. Hij is dus gevangengenomen en door de Duitsers vrijgelaten. Hij had dus officiers rank, bij de capitulatieovereenkomst van Nederland- Duitsland werd er afgesproken dat officieren geen oorlogshandelingen tegen Duitsers mochten plegen. Maar er waren enkelen officieren die zijn toch in het verzet gegaan en gewapende acties zijn ondernemen. Toen werden de Duitsers boos want de Nederlandse opperbevelhebber heeft getekend. Jullie komen maar allemaal weer terug in krijgsgevangenschap, ze wilden een groep uitschakelen die ze dwars kon zitten tijdens de bezetting. Dus de mensen moesten weer krijgsgevangen worden, de legerpredikant hoefde dit niet. Maar hij zei ik wil dat de jongens geestelijke verzorging hebben, dus hij is meegegaan. Chapeau! Hij is uit krijgsgevangenschap gekomen, en kwam weer terug in zijn burgerbaan of ik bedoel zijn dominee baan. Hij had in zijn christelijk en orthodoxe opvattingen die mensen zijn in nood, en die ga ik helpen. Chapeau!

D= Dat is een bijzonder verhaal.

G= Ja want er heerste een heuse antistemming zelfs tegen de vrijgelaten NSB'ers.

D= Iedereen proefde die sfeer dat er een echte anti NSB-sfeer was?

G= Dat werd gepropagandeerd door de overheid. Jij noemde net het jaartal 1980, dat er een kentering kwam in de publieke opinie. Wat ik wilde opzeggen vanuit mijn opvatting maar ik denk dat dat ook wel bewijsbaar is. In London onder de Nederlandse regering was er een hevige antistemming tegen Duitsland, natuurlijk want die waren ons land binnendrongen die hadden daar niks te maken. Om strategische redenen vonden ze dat ze er wel moesten zijn maar goed. In Engeland kwamen er allemaal Engelandvaarders en die wisten ook wel wat ze moesten vertellen, dan ging je natuurlijk niet de goeie dingen vertellen van de Duitsers. Die vertelden verhalen die sterk anti- Duits waren, nou dat is allemaal opgeschreven en daardoor ook bij vlootpersoon die had kunnen ontkomen was ook die hevige anti Duitse stemming. Onder personeel van Nederlandse bedrijven in London zijn mensen geworven die later die leidinggevend zouden zijn bij het militaire gezag is je dat bekend? Die waren ook niet erg vriendelijk en er is ook min of meer een machstrijd geweest tussen het militair gezag en de binnenlandse strijdkrachten die hun eigen opvatting hadden. Daarom is voor een deel ja de chaotische toestanden te verklaren. Dat er chaos is geweest, dat is neergezet door Rodriguez Lopez die na de oorlog heeft geschreven over wantoestanden in interneringskampen voor NSB'ers. Dominee van der Vaart Smit. Rodriguez Lopez was een Joodse man die tijdens de oorlog in Engeland was die schreef over de regering in ballingschap. Toen hij terugkwam in Nederland was hij ook kritisch wat de Nederlandse regering deed. Hij nam dus met graagte berichten op zich die hij publiceerde in een blad "de ochtendpost". Daar heeft hij heel misstanden gesignaleerd, en mondjesmaat dus. In 1948 is er een brochure geweest, geloof ik een paar weken voor van der vaart Smit. En wat daar verder na de oorlog

is gebleken is een dik boek van fout en niet goed van Koos Groen.

D= Ja uit 1972?

G= Dat zijn de voorlopers van dat boek, dat is het voorwerk. Ik ga het even halen.

G= Hij heeft twee, drie boeken hiervoor geschreven over hetzelfde onderwerp. En hij is toen een jaar of tien geleden door e uitgever van die boek van kan jij een samenvatting geven van het hele verhaal. Het is nu 2005, dat heeft hij gedaan. Naar mijn idee heeft hij behoorlijk objectief geschreven over de mistanden. Ik geloof dat hij getal noemt van drieduizend mensen die door de bijzondere rechtspleging zijn overleden. Dat kunnen directe executies zijn of mishandelingen, zelfmoorden. Ja.

D= Heeft u ooit het gevoel gehad dat die sfeer een beetje omsloeg, of is dat gevoel er altijd geweest in de Nederlandse samenleving.

G= Sorry ik begrijp het niet helemaal.

D= U zegt na de oorlog was die sfeer heel erg anti, heeft u ooit het gevoel gehad dat die sfeer een beetje omsloeg?

G= Ja. Jij noemt 1980, ja toen zijn vooral historici geweest die het zogenaamde narratief van de oorlog zijn ze anders gaan bekijken. Het verzet had een hele goede naam het verzet was ook onnodig moordenaar dat zijn ze gaan aantonen. Er zijn steeds meer publicaties geweest die dat bevestigde en toen heb je ook. Er is pas een masterscriptie verschenen van een mevrouw een ene mevrouw Misty Zonneveld die heeft geschreven over de herdenkingscultuur in de herringeringcentera Vught, Westerbork en Amersfoort. En zij signaleert ook en zij gebruikt een term die ik nog niet kende het narratief van de oorlog. Eigenlijk is dat het beeld wat de Nederlandse regering heeft willen scheppen van de tweede wereldoorlog en wat daar gebeurd is.

D= Ja daar gaat mijn onderzoek ook over. Ik noem het, het nationale verhaal over de oorlog. De literatuur scheidt het beeld dat er in 1960 al een omslag is en dat die pas vanaf de jaren 80 beschikbaar is voor de nazaten van NSB'ers. Eerst is het beeld dat de mensen uit het verzet alleen maar helden zijn en in 1960 komt het idee van oh er zijn ook heel slachtoffers door de oorlog gekomen. Dus niet alleen maar helden maar ook slachtoffers zoals de Joden, mensen in Indonesië die in kampen hebben gezeten en dus ook de kinderen van NSB'ers, maar pas sinds 1980 beschikbaar voor nazaten van NSB'ers. Natuurlijk in 1982 de werkgroep herkenning. Er zit een verschil van 20 jaar in dat omslag punt. Ik ben dus benieuwd of dat beeld klopt met wat de mensen bewust hebben meegemaakt.

G= Die omslag in dat denken ja die heb ik, die is onze kringen wel gesignaleerd. Maar omdat ik ook amateurhistoricus ben heb ik ook meegekregen heel dat. Maar ik heb het idee dat de journalistiek het vuurtje heeft, dat nationale verhaal, dat die dat vuurtje steeds brandend hebben gehouden. Dat is nu

aan het veranderen ook omdat de journalistieke opleidingen ook objectiever tegen geschiedenis zijn gaan aankijken. Denk aan Aad van Limpt, Chris van der Heijden. We gaan even koffie inschenken even dat apparaatje uit.

D= Is goed lekker!

D= In 1982 kwam de werkgroep herkenning, maar ik vroeg me af of er daarvoor al in die groepsvorming was dat mensen erover gingen praten? Tussen kinderen van NSB'ers.

G= Daar weet ik niks van maar ben bij werkgroep herkenning al vrij in het begin erbij gekomen. Na een jaar ongeveer met mijn zus. We hadden tegen elkaar gezegd als het neofascistisch is dan horen we hier niet thuis.

D= Nee dat is anders. Maar dat was dus niet het geval.

G= Nee ik moet even denken. Bij mij was het zo van hier moet je niet over praten niet met je vrienden niet met je collega's en je contacten die ik had in de oorlog en misschien dan net na de oorlog die zijn verwaterd. Ik heb wel geprobeerd om mensen terug te vinden maar pas nadat herkenning was opgericht. En toen heb ik dus verschillende mensen weer teruggevonden bijvoorbeeld uit kindertehuizen.

D= Maar u was dan bang als u daarover praatte met uw vrienden en collega's dat ze u dan negatief zouden zien?

G= Ja.

D= Mijn opa is ook kind van een foute ouder zeg maar en die heeft ook altijd het idee gehad dat mensen dat zouden weten van hem dat zijn vader zo in de oorlog was geweest. Toen hij in militaire dienst moest toen was hij nog bang dat hij daar gepakt zou worden.

G= Ja dat vage idee, het was een vaag idee want niet concreet dat gevoel was er wel. Dat heb ik ook gehad. Ik heb het idee wel meer mensen.

D= Wanneer heeft u dat dan kunnen loslaten, of eigenlijk nooit.

G= Ja. Ik heb het kunnen loslaten toen je samenleving meer naar mijn idee wat objectiever werd. Toen was er pas het idee dat het niet zo gevaarlijk was om erover te praten. Maar ik heb in eerste instantie gepraat met lotgenoten die ik bij herkenning heb gevonden en later ook wel hier met vrienden en kennissen hier. Toen is gebleken dat mensen niet haatdragend zijn als de meerderheid is. Ik heb een keer meegemaakt dat was in kerkelijk verband dat ik een column had geschreven, en toen reageerde iemand ja iets van zielige NSB-kindertjes waar schrijf je nou over. Maar ik heb gezien dat Russische krijgsgevangenen in de oorlog naar kamp Amersfoort gemarcheerd hebben. Dat heeft niks met de NSB

of kinderen van de NSB dus die had nogal een gefixeerd idee van het verhaal van de oorlog.

D= Dat heerst nog steeds wel in de oudere generaties denk ik. Als ik zeg mijn familie is fout geweest in de oorlog, mijn vrienden zijn er niet haatdragend over, van oh wat een zielig figuur. Ik denk dat het in die zin wel is omgeslagen. Het kan nog steeds wel heel erg anti zijn, mijn moeder is bijvoorbeeld wel anti- Duits af en toe ik denk dat het nu nog steeds in een transitie was is. De voorzitter van werkgroep herkenning heeft toen ook geloof ik gezegd dat ze dat niet moesten afsluiten maar zich nog steeds moesten inzetten.

G= Weet je wanneer ik die kentering vooral gezien heb dat is bij lokaal historici die hebben geschreven laten dus blijken dat de haat tegenover Duitsers en tegenover NSB'ers in het algemeen ja het is al bijna tientallen jaren zo dat er veel objectiever wordt geschreven. Toen dachten ze het zijn onze vijanden, ja maar dan kan je wel objectief over zijn. Zonder de emoties uit de oorlog kijk je er dan naar. Dus nu van de historische club van Leusden over een neergeschoten Britse bommenwerpers met een gemengd Canadese Britse bemanning en daar klinkt af en toe nog iets door van de emotie van de oorlog dan. Dus eigenlijk dus een beetje na ebben van het gefixeerde idee.

D= Deze week is het natuurlijk 4&5 mei, en er is nog altijd de discussie in hoeverre je daar de foute kant in rol moet geven. Moeten er bijvoorbeeld Duitse soldaten herdacht worden, hoe denkt u daarover?

G= Ik vind oorlog verschrikkelijk, de wereldoorlog twee heel verschrikkelijk omdat alle racistische dingen gingen meespelen maar daar hebben we het even niet over. De Nederlanders die gevochten hebben in de prinses Irene brigade die werden in het buitenland opgeroepen in de ambassades opgeroepen om in dienst te komen, die hadden daar totaal geen zin in dus soms was er sprake van dwang. De Nederlanders die in het Duitse leger gingen deden dit omdat dit hun overtuiging was, door propaganda etc, waren ze al voorgekookt. Beetje hersenspoelen zou je het kunnen noemen. De Duitse soldaten die werden opgeroepen en moesten in het leger. Of ze nou voor of tegen Hitler waren dat werd niet gevraagd, ze gingen en ze vochten en ze hebben hard gevochten. Net zoals de Amerikanen, Polen, Canadezen, Britten en de Fransen. Dus wat is de persoonlijke schuld van die mensen, behalve als ze misdaden hebben gepleegd. In principe waren het geen misdadigers. Een neef van mij heeft dienst genomen bij het Nederlandse legioen en is omgekomen. Op 4 mei herdenk ik hem ook, ook die kinderen omgekomen zijn, ook de Nederlandse militairen, van de marine van de koopvaardij. Voor mij zijn mensen, en komen in een situatie waar ze meestal niet om gevraagd hebben.

D= Ik denk dat het ook belangrijk is om het verhaal van die kampen door te vertellen, om dat verhaal publiek te maken. Want heel veel mensen weten hier niet van.

G= Je kan het ook niet verwachten. Vanuit de kerk, ik ben gevraagd door een dominee of ik mee wilde werken aan een interview over mijn belevenissen na de oorlog. Het verhaal heet achterkant van de

bevrijding. Daarin vertel ik dus een stukje levensgeschiedenis, ik dacht eerst moet ik dat wel doen want dan krijg je misschien wel allemaal negatieve reacties. Ik weet niet of daar emotioneel wel tegen bestand ben. Blad is uitgekomen ik kreeg alleen maar positieve reacties van dat heb je mooi gedaan. Was een dominee, een vlootpredikant, die komt na het koffie drinken speciaal naar me toe en zegt ik vind het hartstikke goed, en ken in Leusden mensen die min of meer hetzelfde kunnen vertellen als mij.

D= En die mensen kent u?

G= Ik ken ze niet. Die moeten er statistisch nog zijn. Maar volgende generaties die vinden het niet zo leuk, de kinderen van mijn zus en mijn eigen kinderen die vinden het niet leuk. Ze zeggen pa het is jouw probleem geweest en we kunnen er niks mee.

D= Ik vind geschiedenis natuurlijk uit persoonlijke interesse leuk. En denk dat het belangrijk is dat mensen dit te weten komen. Ik wil er uiteindelijk naar toe werken dat ik uiteindelijk met een advies of doelstelling kom hoe ga je hier in de toekomst met 4&5 mei mee om.

G= Degene die dat heeft opgeschreven dat bevrijding bij mij geen bevrijding heet. De bevrijding betekende voor ons gevangenschap en isolatie van de maatschappij. De negatieve reacties van de bevolking.

D= De emotie is natuurlijk begrijpelijk maar dit is excessief vanuit de regering is dit beleid opgesteld in zekere zin. De vraag is, het is natuurlijk niet goed wat er gebeurd is.

G= Nee maar.

D= De reacties van boosheid begrijp ik ook, ik ben er niet bij geweest.

G= Nee maar. Je had er net over dat mens niet veranderd en dat zal altijd oorlog blijven. Maar er zal ook behandeling blijven van politieke tegenstanders, daar gaat het ook heel vaak mis, dat wordt nooit uitgeroeid. Men leert van de geschiedenis maar niet genoeg.

D= Dat zie je nu ook nog steeds met verkiezingen, dat ging er ook hard op van links tegen rechts niet zoals in die tijd. Toen had je inderdaad van rassen, dat leeft nu ook natuurlijk niet zo meer. Mensen zijn heel erg veroordelend nu van die rassenleer klopt niks van, maar het was in die tijd meer normaal. Ik denk dat dat idee ook niet genoeg leeft dat je je moet inleven, dat kunnen mensen ook niet.

G= Dat wij belangstelling hebben voor die geschiedenis omdat we het willen leren kennen en meer willen weten. Ja als we botanici waren.

D= Dan zaten we nu over platen en bomen te praten. Dan is dit interessanter.

G= Is meneer Rosendaal degene die je scriptie moet beoordelen?

D= U ging in die tijd met uw vader mee voor en tijdens de oorlog, maar hoe snel bent u van het gedachtegoed afgestapt na de oorlog.

G= Mijn vader?

D= Nee u. U zat bij de jeugdstorm maar bent u na de oorlog van dat gedachtegoed afgestapt.

G= Ik moet eerlijk zeggen dat we bij de jeugdstorm niet zoveel aan ideologie deden.

D= Was het meer een scouting?

G= Ja leuke dingen voor jongeren. Marcheren moesten we ook. Propaganda marchen met de WA in Den Haag, ik heb de binnenstad van Den Haag goed leren kennen door die marchen, maar dat marcheren vond ik niks. Wij werden ingeschakeld voor de propaganda van de NSB.

D= U had dus meer een leuke tijd met vrienden? Dat was meer het idee.

G= Ja. Ideologisch hoefde ik na de oorlog niet zo een grote stap te doen. Al was het, weer een ander idee dan van ras van wat de Duitsers in het geheim hadden uitgehaald met de Joden. Wordt misschien wel eens gedacht dat iedere Duitsers dat wist, was totaal niet zo. In Nederland ook niet, ze hebben dat gewoon in het geniep gedaan. In 1933 had je in Duitsland verkiezingen, de NSDAP haalde iets van 30%, de manipulatie heeft Hitler eigenlijk de macht gegeven. Die heeft hij gedeeltelijk goed gebruikt maar met zijn opvattingen over Joden dat ging mis. Maar het idee hij is een, het idee de Duitsers zijn schuldig maar er zijn wel democratische verkiezingen gehouden in 1933, er is een referendum geweest of het goed was om de Joden uit te roeien. Dus die Duitsers hadden ook maar te accepteren wat er gebeurden of ze nou wel of niet Hitler gezind waren, ze konden er geen flikker tegen doen. Sommigen hebben wat gedaan en hebben het met de dood moeten bekopen.

D= Ja dat klopt. Werd er eigenlijk in het gezin dan ook over gesproken van dat we hebben vastgezet en zijn nu weer bij elkaar, hoe pakken we nu de draad op, of werd daar niet over gesproken.

G= Het was vooral om het streven van mijn ouders en het gezin om de fundamentele materiële dingen weer goed te krijgen. En dat je goed te eten kreeg misschien, niet dat we echt honger hebben geleden dat niet. Maar het was wel karig. Toen ik mijn eerste baan had, heb ik ook een vrij groot deel van mijn salaris aan mijn ouders afgestaan omdat ik wist dat er meubeltjes enzo moesten komen.

D= Er werd niet over gepraat?

G= Het was meer doen. Ik herinner me wel dat ik mijn vader en moeder wel eens heb laten blijken dat ik het niet zo een leuke toestand heb gevonden waarin wij waren gekomen, en toe zei mijn vader nemen jullie, hij dacht ook aan mijn zus hoor, nemen jullie dat ons kwalijk. Nee ik heb het ze nooit

kwelijk genomen, maar dat het prettig nee.

D= Nee tuurlijk. Was er dan ook groepsvorming van mensen, zeg maar de NSB mensen na de oorlog? Of gingen die ook niet met elkaar om.

G= Je bedoelt de sociale contacten met NSB, tussen NSB'ers na de oorlog. Er was wel een goede vriend die hij na de oorlog in de kampen had meegemaakt dat wel. Maar nee verder geen contacten met NSB'ers, die hield hij bewust af. Toen het hem weer beter ging kwamen er in ieder geval ook een man weer opdagen die vroeger ook een beetje had geprofiteerd van mijn ouders. Die wilde hij per se niet weer zien. Maar die man was ook geen NSB'ers, er waren ok mensen terecht gekomen die hoopten er beter van te worden, waar niks op tegen is, maar toch een beetje een tikkeltje asociaal waren. Mijn vader overigens was al eind jaren 20 in het vaarwater gekomen van fascistoïde organisatie. En mijn vader werkte voor Joodse werkgevers, die hadden ook wel een beetje fascistoïde organisatie, kan ik niet bewijzen, maar die waren helemaal niet antisemitisch. Mijn vader was ook niet antisemitisch, hij heeft dus zeker tien, twaalf jaar gewerkt voor de Joodse kooplieden. In de oorlog was het vooral de Nederlandse politieke SS, de waffen SS, die heel erg op de antisemitische tour gingen. We hadden het blad storm SS, dat kwam pas op en die Nederlandse SS deden zich activistisch voor, maar na een poosje was mijn vader het gescheld en het belachelijk maken van Joden en is toen hij heeft hij het abonnement opgezegd. En ik denk dat dat bij meer NSB'ers is geweest dat ze die SS richting dat het 5% van de nationaalsocialisten vertegenwoordigde, dat 95% van de NSB die groep helemaal niet lustte. En dan merkwaardig er wordt wel wat gerelativeerd van wie waren die NSB'ers nou eigenlijk he.

D= Er wordt ook wel gezegd dat het gewoon normale mensen waren die gewoon wilde overleven en het dagelijkse brood wilden verdienen.

G= Klopt het heet nationaalsocialisme, daar is ook een boek over geschreven "het nationalisme van de NSB" dat was begin van de oorlog verschenen en ook het "socialisme van de NSB". Dus men dacht daar wel over na. Mijn vader was zeker ook wel nationalistisch, zijn vader was militair bij het Nederlandse leger. Maar het vreemde is, en daar heb je ook wel over gelezen dat die mensen later juist als niet nationalistisch werden beschouwd, omdat ze sympathie hadden voor Hitler Duitsland. Dat is ook een feit wat ook wel gesignaleerd wordt ja. En dan was je ook wel een groepje in de NSB die er sinds mei bijgekomen was en er voordelen inzagen. Dat waren voor een deel mensen die voor de oorlog geen lid mochten worden van de NSB omdat de regering verboden had dat NSB'ers ambtenaar waren. En die mensen kwamen er in 40' bij, dan kun je zeggen dat waren nog de mensen die eigenlijk tot de kern behoorden. Dat waren anderen die dachten dat ze nog wel eens leuke baantjes konden krijgen.

D= Burgemeester ofzo?

G= Ja burgemeester is natuurlijk speciaal geval.

D= Heeft u het idee dat als er na de oorlog niet zo een anti sentiment heerste dat u dan beter had kunnen verwerken? Dat u dan meer met uw ouders had kunnen praten.

G= Ja wel eens over na gedacht, maar is niet te doen. Het is een illusie, dat kun je niet veranderen.

G= Nog een anekdote. Er was een directeur van een arbeidsbureau, bij het verschaffen van mensen geen werk hadden. De Duitsers zochten mensen om de soldaten te vervangen die aan het front waren, daarom hadden de Duitsers veel arbeidskrachten nodig om de industrie lopende te houden. Op het arbeidsbureau was een Duitse mee kijker neergezet. Opgeven ogenblik vond de directeur dat hij te zwaar onder druk werd gezet om mensen te leveren. Dus is hij gaan protesteren bij de Duitse autoriteiten, daar werd doorgebiefd door de mee kijker, en is de man opgepakt en door een Duits gerecht veroordeeld tot straf. Hij kwam in kamp Amersfoort terecht, ik heb het vonnis nooit kunnen vinden, hij is daar gekomen. Opgeven ogenblik had hij genoeg van het kamp, zoals zoveel mensen in dat kamp. Hij is met zijn normale kleding langs de wacht gelopen van ik kom zo terug, oh zei de wacht ik ken die man van gezicht van zal wel oké zijn. Maar hij kwam niet terug en ging naar zijn vrouw en kinderen toe die ondergedoken zaten in de kop van Overijssel. Daar heeft hij ondergedoken. Zou je zeggen objectief heeft de man verzet gepleegd tegen de Duitsers en is daarvoor veroordeeld. Dat zou een objectieve manier van kijken geweest zijn. Wat gebeurd er in april 45' hij wordt opgepakt want hij was NSB'er geweest, was waarschijnlijk allang geen lid meer, dat geeft niet want er was een steekdatum in de oorlog als je dan lid was dan werd je gearresteerd. Zijn vrouw was ook NSB'er geweest in is in gevangenschap meerdere malen verkracht geweest, heeft uiteindelijk na vele jaren zelfmoord gepleegd. Toen is de man voor de Nederlandse rechter geweest en veroordeeld voor twee, drie jaar cel. Het is een anekdote maar het is wel waar. Het geeft ook aan dat er geen rekening werd gehouden met positieve factoren, maar wel met de negatieve.

D= Is dat ambtelijke willekeur geweest?

G= Nee politieke willekeur. Het tribunaal, het bijzondere tribunaal was er een vak jurist die erbij moest zitten. En die werden gekozen om het politieke standpunt. En dan krijg je, er moest politiek worden afgerekend, wat ik begrijp, en dat daar fouten zijn gemaakt begrijp ik ook. Heel wat menselijk leed is daardoor veroorzaakt, maar goed mensen zijn mensen.

D en G= Niet heel relevant gesprek.

G= In de centrale archief heb ik een boek gevonden van de jeugd die wij vrezen, een klasgenoot van mij wordt beschreven die met zijn ouders of met mijn moeder geëvacueerd was naar Duitsland. Na dulle dinsdag die was gedwongen om bij de luftwaffe FLAK helper te worden en als jochie van dertien, veertien zat hij met een militair pakje bij de luchtafweer aan het Kiessel kanaal met

luchtballonnen. Die bliezen ze op om aanvliegende vliegtuigen te hinderen. Is een boekje van Hoesen van de jeugd die wij vrezden, is voor dit onderwerp minder belangrijk. Ik wil maar zeggen het is een vrij onbekend boek maar wel daar in de UB. Of ze brochure van Rodriguez Lopez hebben ben ik benieuwd, van der Vaart Smit vast wel. Daar zijn vier of vijf edities van Van der Vaart Smit. Die man hebben ze ook goed te pakken genomen, geen politieke misdaden gedaan, er werd hem wel verweten antisemitische artikelen te hebben geschreven tijdens de oorlog, die heeft al aan na een of twee jaar teruggetrokken, hij was wel degene die klokkenluider werd. Klokkenluiders moet je niet hebben, het heeft hem zeven jaar gevangenschap opgelopen. Als NSB'er kreeg je twee of drie jaar, zelf de militairen kregen minder. Die hebben ze gewoon proberen te pakken, het was een vrij moeilijke man zegt man, maar hij durfde. De hele reeks van processen waar ik over schrijf in die lijst die processen-verbaal die zijn opgemaakt omdat procureur fiscaal Kuil, een OvJ van de bijzondere rechtspleging die onderzoeken die verhoren zijn gedaan omdat men van de Vaart Smit niet vertrouwde. En in die eerste processen-verbaal komt die houding van die verhoorster ook naar voren, later is dat anders. Ik heb het idee dat de verhoudingen heel scheef zijn gegaan, dat is een beetje de ontwikkelingsgang. Dat moet je verifiëren, dit zijn mijn opvattingen.

D= Dat klopt.

G= Ik heb die processen-verbaal voor een deel in kopie. Later kon dat niet meer, in het centraal archief werd dat in bepaalde richtingen gestuurd, mocht ze wel zien maar moest wel alles over schrijven. Koos Groen heeft alles op fotokopie. Als je wil kan ik je met hem in contact brengen.

D= Dat zou fijn zijn.

G= Ik heb een keer een interview gedaan met Koos Groen een interview gehad bij de telegraaf, ben ik naar Hilversum gegaan daar woont hij.

D= U wordt ook in boek genoemd dat u een monument wilde oprichten voor gesneuvelde Nederlandse SS'ers.

G= Over een gedenkteken daar?

D= U wordt in het boek genoemd van Chris van der Heijden? Heeft hij daar u over geïnformeerd of zomaar opgeschreven?

G= Ik heb een aantal mensen van een historisch genootschap dat zich bezighoudt met civiele en militaire collaboratie hebben we dat gedenkteken neergezet. Dat gedenkteken is niet voor waffen SS'ers, het is voor alle Nederlanders die op de een of andere manier in het Duitse leger terecht zijn gekomen. Dat zijn waffen SS'ers ja, mensen van het Nederlandse legioen ja, de voorganger van de waffen SS. De transportmensen van het Duitse leger, er waren mensen van de bouwonderneming, mensen die luftwaffen, mensen van de marine die op mijnenvegers zaten. Meisjes van het Rodekruis,

maar wel Nederlandse meisjes. Voor al die mensen staat dat monument daar, er staat ook nergens op dat dat een SS-monument is. Ja het is wel een beetje waar, maar er staan daar ook speciaal mensen van, gedenktekens speciaal voor Belgen, Walen en Vlamingen, Denen en Noren. Maar dan wel speciaal voor mensen die in waffen SS-divisies zaten en gesneuveld zijn of in krijgsgevangenschap zaten. Want er zijn meer mensen zegt men, ik kan het niet bewijzen hoor, in krijgsgevangenschap van de Russen omgekomen dan op de fronten.

D= Nee dat kan je niet bewijzen.

G= Zo diep heb ik me daar niet in. Maar ik heb geen niet veel negatieve berichten gehad. Ze hebben wel geprobeerd mij ene beetje belachelijk gemaakt toen ik zei dat nabestaanden daar troost konden vinden. Nou ik vind, ik weet ook dat de Nederlanders daar naartoe zijn gegaan om hun zoon of broer of wat dan ook te herdenken, het functioneert dus wel in zekere mate. Maar ik had veel meer heisa verwacht.

D= Ja u werd kort genoemd.

G= Het viel gelukkig mee. Het is niet gekomen, daar moet je ook wel tegen bestand zijn.

D= U heeft vele weten te vertellen, daar ben ik blij mee.

D= Ik ben dus heel erg benieuwd of dat beeld klopt wat er in de literatuur wordt geschept.

G= Het is natuurlijk niet op een dag, dat is ene periode waarin dat langzaam. Dat is wel interessant om dat nu nader te vinden he.

D= Je moet altijd kritisch zijn als historicus tegen de staande literatuur. U zegt dat dat pas in de jaren 80', 90' is.

G= Ik denk, kijk herkenning opgericht maar dat wil niet zeggen dat herkenning die kentering bewerkstelligd heeft. Dat kan je niet zeggen. Dat er mensen van herkenning zijn geweest die, maar denk dat het toch wel interessant is om daar iets meer over te weten te komen is.

D= Dat is dus pas 37 jaar na de oorlog. Een lange periode.

G= Eigenlijk gek he. Er wordt wel gezegd dat Nederlanders gestuurd door de overheid en journalistiek het meest haatdragende volk van Europa zijn of waren. In onze Nederlandse kring van kindertjes. Maar dat is ook een kwalificatie die je met een emotionele achtergrond. Nog vragen of opmerkingen?

D= Ik vroeg me af in hoeverre u het belangrijk vindt dat dit verhaal misschien wel betrokken wordt bij de nationale herdenking verhaal. Vindt u dat heel belangrijk of heeft u.

G= Nou kijk dat NSB-kinderen daar bij betrokken zijn dat is.

D= Dat het verhaal naar buitenkomt en ook ja dat.

G= Er zijn verschillende organisaties van kinderen, oorlogsslachtoffer van na de oorlog. Joodse, burgerslachtoffers, Indische slachtoffers en NSB-kinderen. Die hebben een federatie gevormd dat heeft lang geduurd voordat herkenning daar toegelaten werd. Toen is het ook zo geweest dat herkenning jaarlijks een delegatie stuurde naar 4 mei herdenking. Dat is wel gebeurd, maar dat is publicitair volgens mij nooit uit geweest. Dat kon eigenlijk amper, het comité en natuurlijk de functie van de omgekomen Nederlanders. Vooral uit de militaire sector, verzet bijgekomen, Joden bijgekomen. Dus dat was op dat moment niet aan de orde, niet opportuun, niet mogelijk en niet gewenst.

D= Denk dat dat nog wel zo blijft.

G= Nee wij moeten het vooral heel erg nationalistisch denken, niks op tegen. Nationalisme vind ik goed maar te veel nationalisme leidt alleen maar ellende en dan krijg je de grote politiek in Europa.

D= U heeft eigenlijk al mijn vragen wel beantwoord ben ik u heel erg dankbaar voor. U heeft verder ook geen vragen aan mij.

G= Nee eigenlijk niet, enige vraag is houd me op de hoogte wat je doet.